Üksiknumber 6 senti.

JÄRWA TEATAJA

Järwamaa häälekandja.

Toimetus ja talitus: Paides, Pikk 2, telef. 101, pk. 20. Talitus avatud igal äripäeval kella 9-st kuni kella 2-ni p. l. Abitalitus Tapal, Esplanaadi 2, telef. 78, pk. 83.

Ilmub kolm korda nädalas: igal esmaspäeval, kesknädalal ja reedel.
Kaasandeks alandat. hinnaga põllumajanduslik ajakiri „Eesti Talu".
Väljaandja: Usaldusühing „Järva Kirjastus".
Tegev- ja vastutav toimetaja Johannes Kaup.

„Järva Teataja" tellimishinnad:

		„Tõusv. Noor."	„Eesti Taluga"
1 kuu	Kr. 0.65		
3 kuud	„ 1.90	Kr. 2.20	Kr. 2.10
6 kuud	„ 3.70	„ 4.30	„ 4.10
12 kuud	„ 7.—	„ 8.20	„ 7.75

Tellimisi võetakse vastu alates iga kuu 1. või 15. kuupäevast.

Kuulutushinnad:
Esimesel leheküljel 10 s. ja tekstis 12 s. veeru mm. Viimasel küljel 5 senti millimeeter kuulutusveerul. Kuulutusi ja käsikirju võetakse vastu kella 2-ni igal lehe ilmumise eelpäeval.
Aadressi muutmine 25 senti.

Nr. 107. Paides, reedel 16. septembril, 1938. aastal. 13. aastakäik.

Nelja suurriigi konverents kokku?

Chamberlain lendas juba täna Londoni tagasi.

ETA. Berchtesgaden, 15. sept.

(DNB.) Adolf Hitleri ja Neville Chamberlaini tänase kõneluse kohta avaldati järgmine teadaanne: Juhil ja riigikantsleril oli täna Obersalzbergis läbirääkimine Briti peaministriga. Laiaulatuslikus ja avameelses mõttevahetuses arutati praegust seisukorda. Briti peaminister sõidab homme tagasi Inglismaale, et Briti kabinetiga nõu pidada. Mõne päeva pärast toimub uus läbirääkimine.

ETA. Berchtesgaden, 15. sept.

(Havas.) Kell 20.20 Chamberlain Hendersoni, Wilsoni, Meissneri ja protokolliülema saatel tuli tagasi Grand-hotelli. Wälisminister von Ribbentrop jäi weel Berghofi. Terwitatuna publiku heil-hüüetest Chamberlain wiibis weidi aega hotelli hallis ja läks siis oma ruumidesse, kus ta wõttis kohe telefoniühenduse Londoniga.

ETA. Berchtesgaden, 16. septembril.

(Havas.) Inglise peaminister Chamberlain lahkus Berchtesgadenist reede hommikul kell 9.30. Arwatakse teadwat (Reuteri andmeil), et Chamberlain saabub uuesti Saksamaale tõenäoliselt laupäewal. Ent Briti ringkonnis arwatakse, et Chamberlaini uus külaskäik oleneb Briti walitsuse nõupidamistest kui ka Prantsuse-Inglise nõupidamistest. Reuter teatab Berchtesgadenist ka, et autoriteetseist ringkonnist lükatakse ümber kuuldused, millede järele Hitleril olewat olnud telefoniline kõnelus Mussoliniga läbirääkimiste ajal Chamberlainiga.

Järgmine kohtamine Hitleri ja Chamberlaini wahel ei toimu Berliinis, nagu warem arwati, waid ühes wäikeses linnas Kölni lähedal, mis ei ole weel kindlaks määratud. Hitler olewat wabandanud Chamberlaini ees, et wiimane on pidanud sooritama pika sõidu Berchtesgadeni. Ühtlasi Hitler olewat lisanud, et kuna tema on noorem, siis ta oleks pidanud minema Chamberlaini juure. Chamberlaini külaskäigule on otsustatud anda kahe head tahet omawa riigimehe meelewalduse ilme, mitte aga ametliku külaskäigu ilmet. Et näidata oma head tahet, selleks Hitler olewat teinud Chamberlainile ettepaneku kohata teda niipea kui wõimalik Lääne-Saksamaal. Üldiselt hästiinformeeritud Saksa ringkonnist seletatakse, et kuuldused nelja lääne suurriigi konwerentsist on enneaegsed, ja et uus kohtamine Hitleri ja Chamberlaini wahel toimub täiesti wastastike suhete raamides.

Londonis ei ole weel teada ettepanekud, mis Hitler on teinud Berchtesgadenis Chamberlainile. Ka Londonis on lewinud kuuldused eelseiswast nõupidamisest Inglise, Prantsuse, Saksa ja Itaalia esindajate wahel. Ent selle kohta ei ole saadud weel mingit kinnitust. Teatawais poliitilisis ringkonnis ollakse arwamisel, et laupäewal on oodata Prantsuse peaministri Daladier saabumist Londoni.

*

Berchtesgadenis arwatakse (Reuteri teatel) nüüd, et uus kohtamine Chamberlaini ja Hitleri wahel toimub alles tulewa nädala algul. Kohtamine toimuwat Godesbergis, mis asub Reini juures Kölni lähedal.

„See oli sõbralik jutuajamine".

ETA. London, 16. septembril.

(DNB.) Pärast läbirääkimist Hitleriga Briti peaminister Chamberlain seletas „Daily Maili" Berchtesgadenis wiibiwale diplomaatlikule korrespondendile muuseas: See oli sõbralik jutuajamine. Ma pöördun tagasi Londoni, et anda aru oma kabinetikolleegidele. Ma loodan Saksamaale tagasi pöörduda, et lähemas tulewikus näha weel kord Hitlerit. See sünnib lähematel päewadel, arwatawasti ühe nädala kestel.

Chamberlaini saabumine.

Pigistas Hitleril südamlikult kätt.

ETA. München, 15. sept.

(DNB.) Briti peaminister Neville Chamberlain saabus lennukil Müncheni kell 12.30. Lennuwäljal olid teda terwitamas Saksa wälisminister von Ribbentrop, riigisekretär von Weizsäcker, protokolliülem von Dörnberg ja Saksa Londoni suursaadik von Dirksen. Inglise poolt olid külalist terwitamas Inglise Berliini suursaadik Henderson ja Inglise peakonsul Münchenis. Lennuwäljal lehwis haakristilipu kõrwal ka Briti riigilipp. Lennuwälja palistas tihe rahwahulk. Wälisminister von Ribbentrop terwitas Briti peaministrit tugewa käesurumisega. Sõbralikult naeratades ja elawas westluses peaminister Chamberlain von Ribbentropi ja suursaadik Hendersoni saatel lahkus lennuwäljalt. Istuti ootawasse autosse ja sõideti waksalisse. Kogu teel rahwahulk terwitas sõbralikult Briti peaministrit. Müncheni peawaksalis, mis oli ehitud loorberite ja lippudega, terwitas Briti peaministrit würstide salongis ringkonnajuht Adolf Wagner. Weidi enne erirongi ärasõitu saabus waksalisse ka Baieri asewalitseja kindral Ritter von Epp. Rong hakkas liikuma kell 13.16. Rongi hallist wäljudes hüüdsid perroonil seisjad Briti peaministrile „Heil!"

ETA. Berchtesgaden, 15. sept.

(DNB.) Mõni minut pärast kella 16 Inglise peaminister Neville Chamberlain Saksa wälisministri von Ribbentropi saatel saabus juhi erirongil Berchtesgadeni waksalisse. Teda olid terwitamas presidiaalkantselei ülem minister dr. Meissner ja juhi sõjamäeline shef-adjutant major Schmundt. Pärast lühikest peatust Grand-hotellis, kuhu Briti peaminister jääb korterisse oma külaskäigu ajal, sõideti autos Obersalzbergi.

Briti peaminister Neville Chamberlain saabus juhi autos Obersalzbergi Berghofi kell 16.55. Oma maja trepil terwitas külalist Adolf Hitler. Külalise auks oli riwistatud Adolf Hitleri ihukaitsewäe aukompanii. Briti peaministrit saatsid Briti Berliini suursaadik sir Neville Henderson, Saksa wälisminister von Ribbentrop, sir Horace Wilson, William Strang, riigisekretär von Weizsäcker, suursaadik von Dirksen ja protokolliülem wabahärra von Dörnberg. Pärast terwitust pakuti Berghofi hallis teed. Peale Briti peaministri ja juhi wõtsid teejoomisest osa ka ülalnimetatud isikud.

ETA. Berchtesgaden, 15. sept.

(Reuter.) Briti peaminister ja tema saatjad saabusid Obersalzbergi neljas autos. Esimeses autos istusid Chamberlain, von Ribbentrop ja major Schmundt, teises suursaadik Henderson ja minister Meissner, kolmandas sir Horace Wilson ja riigisekretär von Weizsäcker, neljandas William Strang ja wabahärra von Dörnberg. Kui Hitler ja Chamberlain surusid teineteisel südamlikult kätt, presenteeris Hitleri ihukaitsewäe aukompanii relwad.

Arwatakse, et esimesel kõnelusel pärast teejoomist arutatakse läbirääkimiste protseduuri küsimust.

Ameerikalik lapserööv Pärnus.

Tallinna tuttaw wiis tütre jalutama ja jäi sellega kadunuks. — Salapärane telegramm liikuwalt rongilt. — Lapse lahutatud isa pidi elama Tallinnas, kuid ei leitud siit.

Pärnu, 16. septembril.

Neljapäewal toimus Pärnu linnas omapärane lapserööwimine, mille selgitamine politseiwõimude poolt jatkus ka reedel.

Neljapäewal hommikupoolel ilmus Pärnus Karuselli tän. 43 elutsewa proua Kaare Awilo juurde temale isiklikult tuntud Tallinnas elutsew Hedwig Stephan. Kaare Awilo on lahutatud naine, kes elab Pärnus koos oma 6-aastase tütre Ingridiga. Abielu lahutati mõne aja eest, kusjuures tütar Ingrid mõisteti kohtu poolt emale.

Hedwig Stephan awaldas soowi wäikese Ingridiga jalutama minna. Kuna H. Stephan oli temale tuttaw, siis ema pahaaimamatult lubas lapsel sellega wälja minna. Ise asus ta lõunat walmistama.

Möödus 3—4 tundi, tütart, ega H. Stephanit tagasi ei ilmunud. Siis tõi kirjakandja telegrammi proua Awilole, mis oli saadetud liikuwalt rongilt Tammiste raudteejaamast, ja milles teatati, et Ingrid on teel isa juurde Tallinna.

Proua Awilo pöördus nüüd Pärnu politseiwõimude poole, süüdistades Hedwig Stephanit oma lapse rööwimises. Politseiwõimud asusid asja selgitama. Kuna proua Awilo seletas, et tema lahutatud mees elab Tallinnas, siis pöördus Pärnu politsei Tallinna kolleegide poole. Siin selgus aga, et sellenimelist meest Tallinnas ei ela.

Ema tunneb nüüd suurt muret, kuhu tema tütar on wiidud. Ametiwõimud jatkawad loo selgitamist.

Rahvavaene sügislaat Jõgeval.

Neljapäewal peetud laat kujunes kibeda tööaja tõttu rahwawaeseks. Müügile oli toodud loomadest enam põrsaid ja lehmi, kuna hobuseid ja lambaid oli wähe. 5—6-näd. põrsastest nõuti 6—8 kr., 2—3-kuistest 10—25 kr. Paremad piimalehmad maksid 100—120 kr., wanematest lehmadest nõuti 60—90 kr. Keskmised tööhobused maksid kuni 350 krooni.

3 wõõrast lennukit Eesti-Wene piiril.

Nõukogude Vene piirivalvurid avasid lennukeile tule.

Neljapäewa ennelõunal kella 10 paiku ilmus Narwa taga, Alaküla kohal, Loisma piiriwalwekordoni lähedal Eesti territooriumile kolm tundmata lennukit. Nende päritolu tundemärke oli wõimatu kindlaks teha, kuna lennukid lendasid 2000 meetri kõrgusel ja pealegi suuremalt osast pealpool rõngaspilwi. Eesti territooriumil wiibisid lennukid 4—5 minutit, mille järele nähti neid suunduwat põhja pool raudteeliini üle piiri idasse.

Lennukid ilmusid Eesti territooriumile korrapärases kolmnurgakujulises riwis, wõttes otsejoones kursi Narwale. Mõni kilomeeter enne linna piiri tegid lennukid raudteeliini läheduses tiiru ja liikusid siis tuldud teed itta tagasi. Wõõraste lendurite ilmumist märgati ka mitmetes Narwa-tagustes külades. Kuna suure kõrguse tõttu waewalt kostis alla mootorimürinat, siis õhukülaliste wisiit ei äratanud laiemat tähelepanu. Lennukite nägemist takistas ka pilwitus.

Lennukite saabumisel piiri kohale oli kuuldud N. Wenemaalt püssipauke. Nähtawasti Wene piiriwalwurid lennukeid märgates awasid neile tule.

Leegitsev laev Tallinna sadamas.

Soome mootorpurjek süttis lambi plahvatusest.

Tallinna sadamas bassein nr. 1 seiswal Soome mootorpurjekal „Experiment'il" tekkis neljapäewal kella 4 ajal pärast lõunat tuli bensiinilambi plahwatusest. Laewa meeskond walmistus wäljasõiduks ning motorist Tauno Laine asus mootorit korraldama. Gaasilampi oli pumbatud liialt tugew surwe, millest tekkiski plahwatus. Mootoriruum paiskus tuld täis, põrandal leiduw nafta süttis ning warsti lõid ka mootoriruumi seinad leegitsema. Tuli kandus sealt edasi ka teistesse ruumidesse. Meeskonnal tuli laewast põgeneda. Waewu suudeti päästa riided ja muud esemed.

Kohale ruttas sadama tuletõrje ja pisut hiljem ka linna lendsalk. Umbes paaritunnilise tööga õnnestus pritsimeestel tulest jagu saada. Laewaruumi oli ohtralt lastud wett.

Nagu selgus, polnud laew tulest just wäga rängalt kannatada saanud. Wajaliku kohendamise järele wõib laew oma sõitusid jatkata. Mootorpurjek „Experiment" oli Tallinna saabunud Soomest tänawasillutamise kiwidega. Laew on kahemastiline ja kuulub Soome kodanik R. Söderholmile.

Laewa meeskonda kuulub wiis inimest. Enne „Experimenti" wäljumist Tallinna sadamast toimitakse weel laewa järelewaatust. Laewa tekile olid tuletõrjujad raiunud mitu auku, mis tuleb kinni panna.

Lembitu linnuse sügavuste saladusi.

Linnus sisaldab mitme eri linnuse kihte. — Kaevamistel leiti 450 eset, mis pärit Lembitu päevilt. Tuleval aastal kavatsetakse kaevamisi jatkata.

Tänawu suwel teostati Lõhawere ehk Lembitu linnusel laiaulatuslikke wäljakaewamisi, millede tulemustest prof. H. Moora andis kolmapäewal meie lehe esindajale üksikasjalisi seletusi.

Wäljakaewamisi Lembitu linnusel teostati tänawu teist aastat. Möödunud aastal ettewõetud kaewamised olid õieti katseks, et selgusele jõuda, kas seal tulewikus on mõtet laiaulatuslikumaid kaewamisi ette wõtta. Tulemus oli jaataw ning seepärast alustatigi tänawu tööd. Summasid selleks saadi Wabariigi Presidendilt 1500 kr., Haridusministeeriumi kaudu 750 kr. ja Rahwapangalt 100 krooni. Kaewamisi teostati kaks kuud.

Kõnesolew linnus kui Lembitu nimega seotud paik on enesele suurt tähelepanu tõmmanud, mispärast ka kaewamise ajal sinna rohkesti ekskursioone korraldati. Muude hulgas käisid linnusel ka muinasteadlased Königsbergist.

Nagu kaewamistel ilmnes, tuli selles linnuses

punjäänuseid rohkem päewawalgele, kui kusagil mujal.

Möödunud aastal alustatud kaewamine näitas, et Lembitu linnus juba selleşt seisukohast wõib rohket huwi pakkuda, et ta on kaugelt lühema aja jooksul üles ehitatud kui teised linnused. Ehitus on sündinud suuremalt jaolt Lembitu päewil, wõib-olla ka wähe warem ning 1—2 inimpõlwe kestel.

Sel aastal teostatud kaewamistel oli alul kawatsus kaewata 100 ruutm maa-ala, mida aga hiljem ainelistel põhjustel wähendati 85 ruutmeetrile. Kaewati läbi 14 m pikkuselt walli ja kolmenurgaline ala walli taga õuel. Ühest kohast tehti ka lõige nõwale wäljaspool walli. Walliosas tuli minna 3½ m, nõwaosas aga ligi 5 m sügawusele. Mullahulgalt ja maa-alalt on see

lõige suurem kaewamine, mis meil ühe suwe jooksul on tehtud.

Asudes tulemuste üksikasjade juurde, tuleb märkida, et

leidsime mitu eri linnuse kihti.

Pealmine osa linnusest, mis jäi pärast häwinemist lahti, oli muidugi kõdunenud. Esimene kiht tuli nähtawale warsti pärast maakamara kõrwaldamist ja koosnes kahest seinajäänusest — üks, mis läks walli wälisäärt mööda ja teine siseäärel. Nende wahe oli täidetud ristamisi kaetuna tiheda palkide-lasuga. Üldiselt oli see kiht siiski halwasti säilinud; puuosad kandsid

tugewasti põlemise jälgi.

Nende walliehituste tagant leiti weel ühe seina jäänused, mis olid linnuse õuel. Seal tuli päewawalgele ka rohkesti leide, nagu sawinõusid, metallesemeid, nooleotsi, nuge jne. Kõik esemed on pärit ajastust 1200 a. p. Kr.

Järgmine kiht oli wõrdlemisi leiuwaene,

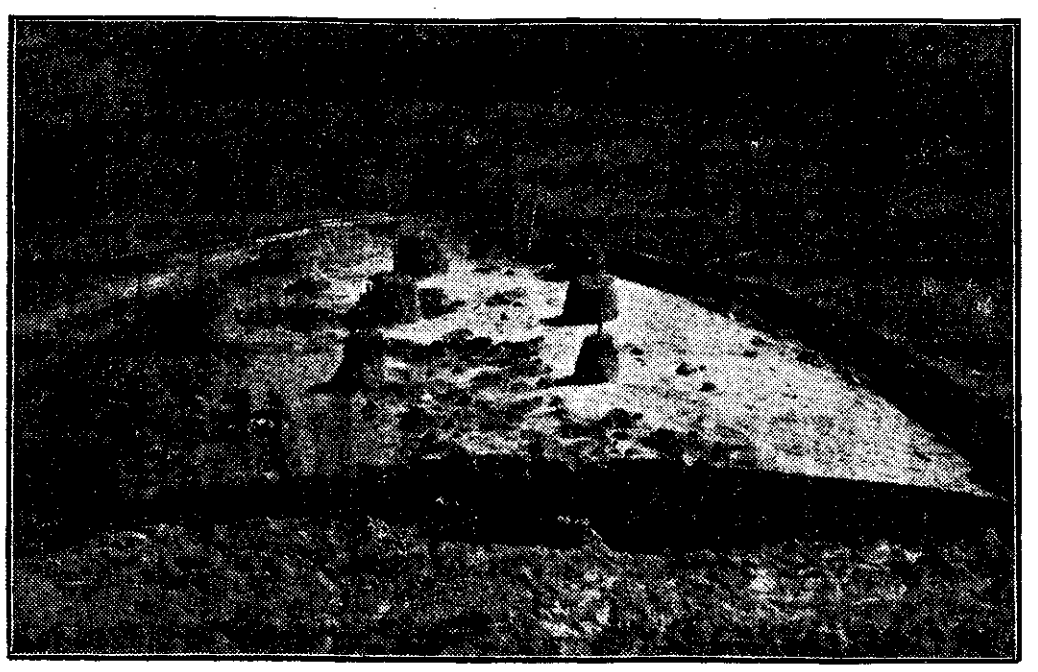

Väljakaevamiste üldvaade Lembitu linnusel.

Kaevajad on jõudnud liigutamata maakihtideni, mille järele kaevamised on lõpetatud. Silindrikujulised vaiadega varustatud mullakuhilad on jätted kaevamise alla võetud maa esialgsest kujust, mille järele hiljem võimalik on täpselt näha ja uurida linnuseala mullakihte. Kaevanduse üldsügavus käesoleval pildil on kolm ja pool kuni 4 meetrit.

kus polnud iseäi ehituste jäänuseid. Selle kihi all asuw kiht oli aga juba

päris rikas leidude poolest,

eriti palju oli siin ehituste jäänuseid. Selgus, et ülemise walli all oli teine wall, mis oli põlemise järgi kokku warisenud. Liiw omakorda oli katnud seina kinni ja niiwiisi tema hästi alal hoidnud. Wõib siinkohal kinnitada, et senistel wäljakaewamistel pole meil senini leitud nii hästi alalhoidnud puujäänuseid kui siin. Seinte taga asusid hoonete jäänused; ühes hoones on arwatawasti olnud loomad — seal leidus weel sõestunud õlgi. Sealsamas olid ka hobuse suurauad.

Hoonete wahel leidus

neljunurkne tulease.

Siit lähikonnast saadi kätte ka mitmesuguseid esemeid — pronksehteid jne. Esemed aga kuuluwad samasse ajajärku, kust pärit ka pealmise kihi omad.

Järgmises kihis oli leide wähem. Siin oli tuli teinud suurema laastamistöö, jättes järele waid palgiotsi.

Suur awaus walli sees.

Juba eelmises kihis tuli ilmsiks mingi lohk.

Töötamisel kukkusid sinna tihti kaewajad sisse. Edasikaewamisel selgus, et tegemist on arwatawasti puust sillaga, millele on wall peale kuhjatud. Ka Irus leiti mingi wäraw, mis wiis wallist wälja ja arwatawasti on tingi sellelaadilise wärawaga tegemist. Kui tulewal aastal kaewamisi jätkatakse, tahetakse selle küsimuse selgitamisele erilist tähelepanu pöörata.

Witmasest kihist leiti ka kaunike kogu esemeid, millest eriti huwitaw on linnupeakujuline luuese, mis kaetud ornamentidega. Selliseid esemeid on warem Soomes Karjalas wälja tulnud ning nendegi wanus ulatub 1200 a. peale p. Kr.

Üldsummas saadi tänawustel kaewamistel Lembitu linnusel umbes neli ja pool sada eset. Tulewal aastal on soow jätkata kaewamisi ida poole, kus on suur nõgu, et selgitada seda osa linnuses. Tänawu wäjakaewamisel wäljawõetud maakiht witakse kohalike asunike poolt senisesse asupaika tagasi, nii et linnus oma wäliselt kujult sugugi ei muutu.

Mis puutub Lembitu linnuse ülesandesse omalajal, siis näib, et see on olnud puhtsõjaline, kuna elamuse keskust ta eneseşt ei moodustanud. Arwatawasti asus siin waid walwemeeskond.

Vabariigi President võttis vastu lahkuva Jaapani saadiku.

Neljapäewal kell 1.45 päewal Wabariigi President Konstantin Päts wõttis Kadrioru lossis wastu lahkuwa Jaapani saadiku Shin Sakuma. Kell 2 päewal oli ette nähtud eine lahkuwa Jaapani saadiku auks, millest peale Wabariigi Presidendi ja saadik Sakuma pidid wõtma osa Peaminister K. Eenpalu, wälisministri asetäitja L. Sepp, sõjaministri asetäitja N. Wiitak j. t.

Tartu Ülikoolis rahuldavalt sisseastumiseksamid sooritanud pääsevad kõik edasi õppima.

Haridusministeeriumi korralduse põhjal wõetakse nüüd Tartu Ülikooli wastu ka neid üliõpilasi, kes sooritasid wõistlukseksamid rahuloldawalt, kuid paremusjärjekorras ei pääsenud soowitud teaduskonda. Neile on wõimaldatud astuda neisse teaduskondadesse, kus norm ei täitunud.

Raudhaamer kukkus töölisele pähe.

Elukardetawalt sai Tallinnas wigastada töö juures a.-ş. Eesti Metsatööstuse (Küti t. 17) tööline Hermann Engelbrecht, kelle elukoht Loode t. 7—4.

H. Engelbrecht läks päraşt töö lõppu — k. 3.57 ajal läbi keelatud koha — raudhaamri alt läbi, sattus allalangewa raudhaamri alla ja sai pähe raske löögi. Wigastatu toimetati meelemärkuseta olekus Tallinna Ühishaigekassa haiglasse, kus olukord tunnistati raskeks. Tal on pealuu murd ja peaaju põrutus. Neljapäewa hommikuks oli ta tulnud meelemärkuselе.

Õnnetus oli tekkinud töölise ettewaatamatusest.

Juuti ei võetud Eesti kodanikuks.

Siseministri ettepanekul Wabariigi Walitsus otsustas jätta tagajärjeta Jeschai-Jakob Brenneri, Hilel Jeruchmanow'i, Mirjam Gerschkowitsch'i ja Israel Dubowski'i soowiawaldised naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsusse astumiseks.

Ühtlasi otsustati wabastada Eesti kodakondsusest järgmised isikud, kes selleks olid awaldanud soowi: Marta Bätge, sünd. 10. juunil 1889, Olaf-Ülo Oebius, sünd. 7. septembril 1902, Johannes Peedu, sündinud 20. aprillil 1893, Gustaw Welt, sünd. 17. aprillil 1880, Hilda Tedre, sünd. 17. detsembril 1894, Nina Palmèn, sünd. 11. augustil 1916, Peter Nottbeck, sünd. 29. augustil 1917, Hans-Otto Schilling, sünd. 13. oktoobril 1918, Anders Widgren, sünd. 14. augustil 1903, Minna Serben, sünd. 13. detsembril 1886 ja Herta Serben, sünd. 13. detsembril 1917.

Petised masinaäri agendid Virumaal.

Maidla w. Aidu külla ilmusid kaks noormeest, kes esitasid endid masinate müüjatena — üks Tallinna Majandusühisuse agendina, teine Rakweres asuwa äri pidaja Wainjärwena. Nelja kohaliku talupidajaga õnnestuski meestel sõlmida äritehinant. Kusjuures mehed sularaha puudusel andsid 500 kr. eest wekseleid ja 35 kr. wäärtuses tempelmarke, mis pidid minema ostu-müügi lepingule. Talupidajad ei kontrollinud müüjate dokumente ja jäid ootama masinat, mis pidi kohale jõudma 7. sept.

Kui aga ka mõni päew hiljem masinat ei saabunud, hakati olukorda lähemalt uurima. Tallinna Majandusühisusest järele päriides selgus, et praegu nimetatud firma teenistuses pole üldse Koolimäe (nii üllea agent oma nime) nimelist isikut, ka Rakweres pole Wainjärwe masinateäri.

Petturite ohwriks langemine oli ilmselt selge ja nende selgitamiseks ning wastutuselewõtmiseks pöörduti politsei poole.

Kihelkonnal otsitakse kullalaeva.

Ühe miljoni krooni väärtuses kulda ootab päevavalgele toomist.

Juba teist nädalat toimub Kihelkonnal Neeme maanina kohal, umbes 15 miili rannast loode suunas seal 1910. a. hukkunud laksa kullalaewa „Waleria" wraki otsimine a.-ş. „Meritöstetööd." korraldusel. Traalimistööl on alaliselt 5 paadimeeskonda ja kulusid nõuab töö ümmarguselt 200 krooni päewas. Kuigi otsimised senini ei ole andnud soowitud tulemust, tahetakse neid jätkata, kuni ilmad seda wähegi wõimaldawad.

„Waleria" wrakk asub üle 20 süla sügawuses wees, mis teeb waranduse leidmise ja päästmise raskeks. Kullalaadungi wäärtust hinnatakse 1 miljonile kroonile.

Teiste Saaremaa rannikuil hukkunud laewade päästetöid takistawad sagedased tormid, mispärast tööd nüüd katkestatakse, et neid uuesti jätkata tulewal kewadel.

Jäädawalt lõpetatakse aga Abruka saare juures Maailmasõja ajal hukkunud laksa transportauriku päästetööd, kuna need suurte kulude tõttu ei osutu küllaldaselt tasuwaks.

Kolumbus sõitis esimesena üle Pärnu Suursilla.

Sild avatakse oktoobrikuu lõpul.

Kolmapäewa hommikul kella poole 10 ajal toimus Pärnu Suursillal, mille ehitustöö lõpujärgus, omast kohast ajalooline sündmus — keegi Kolumbuse nimeline töölisest, kes on wahete-wahel silla juures tööl, ületas esimesena Eesti suurema ja kallima silla. Ta sõitis oma hobusega Laidoneri tänawa otsalt sillale ja ületas silla.

Niipea kui see oli sündinud, jooksid sillatöölised silla ülesõe-poolses otsal töölisest ja ta wankri ning hobuse juurde. Kõik kolm tõsteti rõkkawa juubeldusega õhku ja hüüti mitmekordseid huraasid. Naljatati, et Pärnu suursild saab nüüd kindlasti tugew ja wastupidaw, kuna teda esimesena ületas kuulsa maadeawastaja nimega mees.

Mis puutub silla ehitustöösse, siis arenewad need jõudsasti. Praegu on käsil silla linnapoolse sillaotsa sõidutee betoneerimine. Juba lähemal ajal jõutakse sellega lõpule.

Kolmapäewal alustati ka silla pealesõidutee ehitamisega. Nimelt tuleb sillale wiiwa Laidoneri tänawa otsa uuesti sillutamisele ning tõstmisele.

Silla ametlik awamine pole ajaliselt täpselt teada, kuid tõenäoliselt toimub see oktoobri lõpul, kuna silla õnnistamine jääb tulewaseks aastaks, nimelt kuurordi 100 a. juubelipidustuste ajaks.

Tartus nähti virmalisi.

Kolmapäewa õhtul nähti Tartus wirmalisi, mis olid õige kahwatud ja peaaegu liikumatud. Wirmalised ei ulatunud horisondist palju kõrgemale.

Noorte ratsahobuste näitused Tartus ja Kongutas.

Eesti ratsahobuste aretamise selts korraldab pühapäewal Tartus ja Tartumaal kaks noorte ratsahobuste näitust, kus wälja pannakse ratsatäkkude järglased 1- ja 2-aastased täkk- ja märahobused. Üks näitustest toimub Tartus, näituswäljakul, pühapäewal kell 10 homm., teine Konguta wallas, Kobilos, Dehni ratsahobuste kaswatuse juures kell 4 p. l.

Näitusel wäljapandud noored hobused ahinnatakse.

1-kroonised põrsad Kuressaare laadal.

Kuressaare järjekordne sügislaat, mida peeti 14. sk., kujunes õige perekaks. Loomadest oli eriti rohkesti müügil lehmi ja põrsaid. Lehmad maksid 30—110 krooni, põrsaste keskmiseks hinnaks oli suruse järgi 5—12 krooni. Ühel wankril müüdi põrsaid kogunt 1—3 krooni eest tükk. Kuigi põrsad olid wäga wäikesed, leidus neilegi ostjaid. Hobuste eest nõuti 40—350 krooni.

Peale loomade oli müügil rohkesti mitmesuguseid käsitööesemeid.

Prof. J. Uluots sõitis Varssavi.

Peab seal ettekande meie uuest põhiseadusest.

Riigiwolikogu esimees prof. J. Uluots sõitis neljapäewal Warssawi. Ta sõit toimub Poola-Eesti juriidilise koostöö ühingu kutsel ja on wastukülaskäiguks mainitud ühingu esimehe ja Poola kõrgema administratiiwkohtu esimehe prof. Helczynski külaskäiule Eestisse tänawu kewadel. Warssawis esineb prof. J. Uluots kõnega meie uue põhiseaduse üle.

Wastawalt Poolas teotsewale ühinaule on meil asutatud Poola-Eesti juriidilise koostöö ühing, mille juhatuse esimehena kuulub prof. J. Uluots. Teisteks juhatuse liikmeteks selles ühingus on Riigikohtu kriminaalosakonna esimees P. Kann, Riigiwolikogu esimees wann. adw. M. Punga, Riigikantsler A. Palwadre, wälisministeeriumi poliitilise osakonna dir. dr. N. Kaasik ja Riigikohtu liige T. Grünthal.

Jõudes Warssawi teeb prof. J. Uluots ametlikke wisiite, muuseas ka kõrgema administratiiwkohtu esimehe- prof. Helczynskile ja teistele kõrgematele kohtutegelastele. Reedel päraşt lõunat toimub prof. J. Uluotsa loeng. Õhtul on ette nähtud õhtusöök Poola wälisministeeriumi ametnikkude klubis. Laupäewal keskpäewal korraldab eine prof. J. Uluotsa auks meie saadik Warssawis Markus. Õhtul on ette nähtud õhtusöök Poola seimi marsfalt poolt.

Sudeedimaa Saksa riigi alla.

Tshehhide ja sudeetlaste kooselamine ühes riigis olevat nüüd lõplikult võimatu.

Henlein esitas uue nõudmise.

ETA. Berliin, 15. sept.

(Reuter.) Konrad Henlein avaldas proklamatsiooni, milles nõutakse Sudeedi-sakslaste maakondade ühendamist Saksa riigiga.

ETA. Eger, 15. sept.

(DNB.) Proklamatsioon, mis awaldati sudeedi-sakslaste erakonna juhi Konrad Henleini poolt, käib järgmiselt: Minu rahwakaaslased! Teie usalduse kandjana ja oma wastutuse täielikus teadwuses mina konstateerin kogu maailma awalikkuse ees, et kuulipildujate, soomusautode ja tankide tarwitusele wõtmisega kaitsetute sudeedi-sakslaste wastu on Tshehhi rahwa rõhumissüsteem saawutanud oma haripunkti. Seega Tshehhi rahwas on kogu maailma ees näidanud, et kooselamine temaga ühes riigis on saanud lõplikult wõimatuks. Kahekümneaastase wägiwallawalitsuse kogemused ja kõigepealt wiimaste päewade rasked wereohwrid kohustawad mind seletama: 1) aastal 1919 sunniti meid, hoolimata meile pühalikult lubatud enesemääramise õigusest ja wastu meie tahtmist, Tshehhoslowakkia riigi alla; 2) loobumata oma enesemääramise õigusest oleme meie raskeimaid ohwreid tuues püüdnud kõik teha, et kindlustada endile olemasolu Tshehhi riigis; 3) kõik meie pingutused saawutada Tshehhi rahwaga ja tema wastutuse kandjatega ausat ja õiglast kokkulepet on purunenud nende häwitustahte wastu. Sel sudeedi-sakslaste hädatunnil astun ma teie ette, Saksa rahwas ja kogu tsiwiliseeritud maailm, ja seletan teile: Meie tahame elada wabade sakslastena. Meie tahame jälle saada rahu ja tööd oma kodumaal. Meie tahame tagasi Saksa riigi alla. Jumal õnnistagu meid ja meie õiglast wõitlust.

Konrad Henlein, sudeedisakslaste juht.

Sudeedimaal algas üldstreik.

ETA. Berliin, 15. sept.

(Reuter.) Saksa telegraafiagentuur teatab, et sudeetlaste maal on alanud üldstreik. Reichenbergis olewat kõik kauplused suletud ja töölised olewat lahkunud töölt. Ka ajalehed ei ilmuwat.

ETA. Praha, 15. sept.

(DNB.) Kui kaua üldstreik sudeedi-sakslaste maal kestab, ei ole weel teada. Tormijooks Praha pankadele muutus täna ennenägematult suureks. Riigipangas oli täna nende Praha suurpankade direktorite nõupidamine, keda ähwardab maksujõuetuks jäämine, kuna riigipank keeldub neile rediskonti andmast. Nõupidamise tulemused ei ole weel teada. Informeeritud ringkonnist kuuldub, et on oodata üldist moratooriumi.

5000 sudeetlast põgenes Saksamaale.

ETA. Berliin, 15. sept.

(DNB.) Saksa territooriumile põgenenud sudeetlaste arw tõuseb juba üle 5000. Ka neljapäewal kaswas kiiresti põgenike wool. Paljudel juhtudel põgenikud on armetus seisukorras. Nad on nälginud ja wiletsalt riietatud.

Benesh lõpetas parlamendi istungjärgu.

ETA. Praha, 15. sept.

(DNB.) Tshehhoslowakkia pressibüroo teatab, et president Benesh on lõpetanud parlamendi mõlema koja istungjärgu, arwates 16. septembrist.

Rahvahääletus vastuvõtmatu.

ETA. Praha, 15. septembril.

(Havas.) Meie kannatus on lõpul, kirjutab pahempoolsete häälekandja „Lidowe Nowiny". Ükski Tshehhoslowakkia walitsus, jatkab leht, ei wõi mõtelda rahwahääletuse korraldamisele. Kaitstes oma piire sisemise, kui ka wälise waenlase wastu, meie kaitseme ka Prantsusmaa piire. Meie oleme Prantsusmaale ja Inglismaale wäärtuslik liitlane. Meie oleme kuulda wõtnud sõprade nõuandeid, kuid meie ei wõi enam kaugemale minna kontsessioonide andmisel, sest see tähendaks Tshehhoslowakkia wabatahtlikku lagunemist. Kontsessioonide tegemisel meie ei anna järele enam ühtki millimeetrit. Seda peawad arwestama, mitte ainult meie sõbrad, waid ka meie waenlased, kirjutab leht.

Kokkusaamisel otsustav tähendus.

ETA. Berliin, 15. septembril.

(Reuter.) Berliini ajalehed on kindlal arwamisel, et isiklik kohtamine Hitleri ja Chamberlaini wahel on otsustawa tähendusega sudeedi-sakslaste probleemi lahendamiseks, kui ka Inglise-Saksa suhete arenemiseks.

Rahutuste piirkonnas ostetakse toiduaineid tagavaraks.

ETA. Reichenberg (Böömimaal), 15. sept.

(DNB.) Teated Böömi sisemaalt näitawad, et seal on üldise seisukorra tagajärjel, eriti aga tarwitusele wõetud sõjawäeliste abinõude tõttu, alanud ostupaanika elanike keskel. Elanikud püüawad endid warustada raswaga, konserwidega ja jahuga, samuti igapäewaste tarbeainetega. Selle tagajärjel on paljudes kauplustes kõik toitained juba wälja müüdud. Hinnad olewat wiimastel päewadel tõusnud ligi kahekordseks. Ka raha wäärtus on langemas.

Tshehhoslovakkia peaminister Hodza.

Rahutused kestavad.

Praha valitsus siiski seisukorra peremees.

ETA. Praha, 15. sept.

(Reuter.) Ametlikud teated kõnelewad rahutuste edasikestmisest sudeedi-sakslaste maakondades. Ent paistab, et rahutused ei ole kuskil wõtnud wäga tõsist iseloomu, ja walitsus näib olewat seisukorra peremees.

Ametlikus teadaandes mainitakse järgmisi wahejuhtumeid: Warmstadtis 70 relwastatud sudeetlast piirasid ümber politseihoone, wangistasid seesolijad ja käisid nendega brutaalselt ümber, kuid wäesalga saabumisel seati kord uuesti jalule. Bensenis 2000 sudeetlast ründasid postkontorit ja lõikasid läbi telefonijuhtmed. Wiimaks politsei kumminuiade abil ajas märatsejad laiali. Ramburgis sudeetlased korraldasid meeleawalduse, kuid aeti ruttu laiali politsei poolt. Schonlindes rahutuste katsed suruti maha ilma werewalamiseta. Warmsdorfis umbes 100 sudeetlast tahtis minna üle piiri Saksamaale, kuid nad peeti kinni ja aeti tagasi.

Sudeetlaste hotelle tulistati suurtükkidega.

ETA. Hof, 15. sept.

(DNB.) Telefoniühendused Egeri ja Saksa piiri wahel on juba kolmapäewast saadik täielikult katkenud. Egeri linn on tugewasti okupeeritud sõjawägede poolt. Ka Saksa konsulaadiga ei saa enam telefoniühendusi. Linnas walitseb suur ärewus eileõhtuste weriste wahejuhtumite pärast. Ka täna oli weel näha soomusautosid tänawail liikumas. Victoria ja Welzli hotelle, kus asusid sudeetlaste erakonna bürood, on kolmapäewa õhtul isegi suurtükkidest tulistatud. Need hotellid pakuwad nüüd õudset pilti. Müürsud on löönud seintesse suured augud. Aknad on purustatud. Uksed on käsigranaatide plahwatustest ühes raamidega wälja kistud. Ka neljapäewal on olnud uusi tulistamisi, mis on nõudnud rea ohwreid. Kuid lähemaid teateid selle kohta ei ole weel saadud.

Uha rohkem mehi lippude alla.

Tshehhoslovakkias suur reservväelaste kokkukutsumine.

ETA. Morawska Ostrawa, 15. sept.

(PAT.) Cieszynis kutsutakse lippude alla üha rohkem reserwwäelasi, eriti aga tehnikuid. Kohe pärast teate kätteandmist reserwwäelased transporteeritawat kõige lähemasse waksalisse, kusjuures neil ei jäeta sageli küllaldaselt aega perekonnaga jumalagajätmiseks ja isiklike asjade korraldamiseks.

ETA. Karlsbad, 15. sept.

(DNB.) Reserwwäelaste kokkukutsumine Tshehhoslowakkias oli kolmapäewal ja neljapäewal iseäranis suur. Paljudest käitistest on rohkem kui pooled mehed wäeteenistusse kutsutud. Kokkukutsumine käib kogu riigi maa-ala kohta ja kõigi aastakäikude kohta, alates 1894. aastast. Paljudes kohtades tuleb kokkukutsutud reserwwäelasi mahutada wõimlemissaalidesse, wõõrastemajadesse, turuhallidesse ja koolimajadesse, sest kasarmud ei suuda neid enam mahutada. Normaalne liiklemine on osalt katkestatud, sest maanteed on okupeeritud sõjawäetransportide poolt. Maanteedel on näha liikumas iseäranis palju soomusautosid. Piirimaakondades kaewatakse kaewikuid. Peagu kõik sillad ja tähtsamad teede ristlemispunktid on okupeeritud sõjawägede poolt. Sõjawäele rekwireeritakse suurel hulgal omnibusi, sõiduautosid ja mootorrattaid. Tehakse ettewalmistusi sildade õhkulaskmiseks. Sudeedi-sakslaste maakondades on peagu kõik koolid suletud, sest wanemad ei saada lapsi enam kooli, osalt protestiks Tshehhi wõimude käitumise wastu, osalt sellepärast, et nad kardawad oma laste julgeoleku eest.

Üleskutse:

Sudeedid olgu löögivalmis!

ETA. Berliin, 15. sept.

(Reuter.) Sudeetlaste juhid Aschis on awaldanud üleskutse rahwale. Sudeetlasi kutsutakse tarwitama kõiki abinõusid „enesekaitseks tshehhi mõrw- ja röörwjõukude wastu".

ETA. Praha, 15. sept.

(Havas.) Üleskutse, mis sudeetlaste erakonna poolt täna hommikul Aschis awaldati, käib järgmiselt: Sudeedi-sakslaste erakonna juhid, kes tulid kokku Aschis, seletawad kogu maailmale oma wastutuse täielikus teadwuses, et Tshehhi demokraatia on nüüd lasknud lõplikult langeda oma wariserimaski. Naised ja lapsed on kaitseta. Sajad on saanud surma ja raskesti haawata. Tapetakse ja röörwitakse. Seda, mis praegu sünnib Euroopa südames, wõidakse wõrrelda ainult bolshewike julmustega Hispaanias. Sudeedi-sakslased seletawad oma rahwajuhtide suu läbi kogu maailma ees, et nad on kuni wiimse hetkeni püüdnud leida rahulist lahendust. Tshehhi walitsus on aga tagasi lükanud kõik Konrad Henleini nõudmised. Silmas pidades olukorda, mis walitseb Tshehhi territooriumil, on täiesti loomulik, et sudeedi-sakslased kaitsewad kõigi abinõudega oma elu ja oma perekondade elu mõrw- ja röörwsalkade wastu.

Tshehhoslowakkia kitsam ministrite komitee wõttis selle üleskutse teatawaks ja asus wälja töötama walitsuse wastust.

Henderson Münchenis.

ETA. München, 15. sept.

(Havas.) Briti suursaadik Henderson saabus täna hommikul Berliinist Müncheni, et terwitada Chamberlaini tema saabumisel Saksamaale.

Põnevus Euroopa pealinnades.

Berliinis rahvas uute teadete ootel.

ETA. Berliin, 15. sept.

(Reuter.) Henleini proklamatsioon, Briti peaministri Chamberlaini saabumine Berchtesgadeni ja pidewalt saabuwad teated uutest kallaletungidest sudeetlastele hoiawad Berliini publiku kestwalt põnewil. Ajalehtede toimetusi piirawad suured rahwahulgad, oodates uusi sõnumeid.

Henleini proklamatsiooni kohta üteldakse siin, et see on hädasolewa rahwa appikarjumine, mida ei tohi jätta tähelepanemata.

Praha kindlasti rahvahääletuse vastu.

ETA. Praha, 15. sept.

(DNB.) Praha lehed tõrjuwad endiselt kindlasti tagasi rahwahääletuse mõtte. Tänaõhtused lehed kirjutawad, et Tshehhi rahwas ei luba kunagi sudeedi-sakslaste küsimuse sellist lahendust. Rahwahääletus tähendawat igal juhul wõitlust. Rahwahääletuse mõte olewat läbiwiidamatu, sest see olewat põhiseaduse wastu. Ei olewat ainukestki Tshehhi poliitikameest, kes pooldaks põhiseaduse muutmist.

Moskva arvates muutub õhk järjest lämmatavamaks.

ETA. Moskwa, 15. sept.

(DNB.) Nõukogude ajakirjandus toob teate Briti peaministri Chamberlaini sõidust Saksamaale ilma igasuguste kommentaarideta.

„Iswestija" Genfi korrespondent arwustab terawalt Inglise ja Prantsuse ajakirjanduse seda osa, kes pooldab rahwahääletust sudeedi-sakslaste maakondades. See käitumine — kirjutab korrespondent — on tingitud seisukorra walestimõistmisest, ettenägelikkuse ja ajaloolise wastutuse täielikust puudumisest. Õhk muutub iga tunniga lämmatawamaks. Genfi ümber mühisewad üha ähwardawamalt lähenewa katastroofi wood. Täna on weel aega organiseerida kollektiiwset wastupanu. Homme on see juba hilja. Homme leiab end maailm wahest juba sündinud tõsiasja ette asetatuna, kirjutab „Iswestija" Genfi korrespondent.

Rooma loodab konkreetse kava väljatöötamist.

ETA. Rooma, 15. sept.

(Reuter.) Briti peaministri Chamberlaini dramaatiline algatus tekitas siin sügawa mulje. Loodetakse, et Chamberlaini ja Hitleri kohtamisel töötatakse wälja konkreetne kawa Tshehhoslowakkia wähemusrahwustele enesemääramise õiguse andmise kohta. „Popolo di Roma" ütleb, et Chamberlain ei oleks mitte lennanud Berchtesgadeni, kui ta mitte ei oleks walmis esitama wastuwõetawat kawa, ja kui ta mitte ei oleks meenunud, et **sudeetide probleem tuleb lahendada tarbekorral koguni ilma Praha nõusolekuta.**

Karjatoodangut ei wõi lasta langeda.

Sügisestel lühikestel päevadel ei jõua kari karjamaalt kõrgeks toodanguks vajalikku söödahulka koguda. Loomi tuleb käest söötma hakata.

Tänawune, hilissuwel olnud pikaajaline põud kõrwetas kõik karjamaad paljaks. Rohu kasw jäi peagu täielikult seisma ja seetõttu piimakarja toodangud kannatasid. Tawaliselt on meil piimatoodangutes tagasiminek juuni lõpul kuni juuli keskpaigani. Siis aga wihma tulles ja ädalate jõudsasti kaswama minnes karja söötmisolud paranewad tunduwalt ja piimatoodang isegi augustikuus tõuseb. Tänawu aga toodang läks söödapuudusel alla. Wiimased paar nädalat töid siin paranemist, kuna tugewamate wihmade tõttu hakkas kaswama uuesti rohi.

Praegu on septembrikuu keskpaik ja seetõttu juba aastaajalt käes sügis. Päew on suwisest palju lühemaks läinud. Ka karja karjamaal oleku aeg on lühemaks muutunud. Seal, kus kari öösel wäljas oli, ei saa seda enam olla, kuna öösd on pimedaks ja külmaks muutunud. Ka õhtul tuleb pimeduse saabudes kari hulk aega ennem lauta ajada ja selle wõrra on muutunud karja karjamaal söömise aeg lühemaks. Kari ei jõua lühikese päewa jooksul lühikest ädalat korjata niipalju, kui seda toodanguks tarwis ja seetõttu piimatoodang langeb. Ka sügisene rohi ei ole toitewäärtuselt enam see, mis suwine — on lahjem ja seepärast, et karjatoodanguid mitte lasta langeda, tuleb lehmile hakata õhtuti kodus kuiwasööta andma, harjutades seega lehmi ühtlasi talwisele söödale. Kui laseme toodanguid alatoitluse tõttu langeda, siis hiljem laudasöötmisel, ka tugewama söötmise korral on meil neid raske endisele tasemele tõsta.

Lisasöötadena tuleb eeskätt kõne alla **kõik tooresmaterjal, mida loomadega karjatada ei saa.** Nii uudismaalt kewadel külwatud esimese aasta hein. Samuti wõib lopsakat ristikuädalat karjale ette niites paremini kasutada, kui karja paksusse ädalasse tallama lasta, mis weel pealegi niiske ilma korral on lehmade puhutise hädaohuga ühenduses. Kuna wiljad on osaliselt masindatud, siis jatkub loomile ka mitmesuguseid aganaid ja põhku etteandmiseks. Kõrgematoodangulistele lehmadele tuleb aga anda ette head heina, et nende toidutarwe saaks rahuldatud. Tänawune heinasaak oli enamuses kohtades hea ja seetõttu heinast peaks jatkuma. Ei ole mõtet praegu söödaga kokku hoida ja seega lehmade toodangu wähenedes mõjutada lehmi enneaegselt kinni jääma.

Päewade lühenedes ja ka ilmastikulistest tingimustest karjatamisolude halwenedes tuleb käestantawat söödahulka järjest suurendada, kuni lehmad täiesti lauta jääwad. Oktoobrikuus, kui ei ole anda karjale head söödamaad, tuleb karjatamist loomade jalutusena wõtta ja kõik sööt wastawalt toodangule anda siis juba käest.

Miks on mõnel lehmal kõwad nisad?

Wet. arst W. Teiwik.

Udara ja nisade haigestumised kuuluwad kahtlemata weiste tähtsamate haiguste hulka, sest sellest oleneb looma kasutamine majapidamises piimaloomana. Siia hulka kuuluwad mitmesuguse algupäraga wead ja haigused, mis on tabanud piimatsisterni ja -kanalit ning mis takistawad korralikku lüpsmist. Sääraste wigade hulka kuulub ka weiste kõwanisasus, wõi nagu lüpsjad seda wäljendawad — „lehmal on kõwad nisad". Kõwade nisade tekkimine wõib üldiselt olla kaheseguse algupäraga: 1) sünnipärase ja 2) elueajooksul omandatud.

Sünnipärane kõwanisasus.

Siia hulka kuuluwad kõik wead, mis on loomal sündides, nagu nisa wälisawause ja piimakanali kitsus ja kokkukaswamine. Sünnipärase nisakanali kitsuse puhul pole wäliselt suurt midagi märgata ega tunda, kui nisa wäljaspoolt käega pigistada. Sel puhul wõib wiga peituda ka nisa wälist awawust sulgewa lihase liiga tugewas kokkutõmbumises wõi krambis, mida saab kindlaks teha wastawa sondiga. Kui wiia sond wõi nisakateeter (mida ennemini keedetud wõi wähemalt piirituses desinfitseeritud) nisa kanalisse ja kui see läheb läbi nisakanali takistamatult, siis wõib wiga peituda nisa wälisawa sulgewa lihase tugewas kokkutõmbes wõi krambis. Nisa piimakanali kokkukaswamine sünnipärase weana wõib esineda kas ühel udaraweerandil wõi koguni kõigil neljal ja see on kindlakstehtaw juba esimese lüpsmise ajal (ei saa piima). Säärasel puhul peab nisakanali laskma awada lõikuse teel, sest wastasel korral kaob piim udarast mõne päewa pärast, udara räärmekude kõhetub, läheb kõwaks ja loom ei hakka üldse enam piima andma, olenewalt sellest, mitme udaraweerandi nisakanalid on kokku kaswanud.

Teisest küljest wõiwad kõwade nisade tekkimise põhjuseks olla

looma elueа jooksul omandatud wead,

nagu mehaanilised wigastused, mitmesugustel põhjustel tekkinud põletikulised muutused nisakanalis, nisa tipus ja ka piimatsisternis. Säärasel juhul on nisakanali sein paksenenud, tsisternis on tihtipääle tekkinud armikoelisi paksenemisi jne. Ka halb lüpsmine wõib seda iseenesest põhjustada, nagu tugew rõhumine põidlaga lüpsi ajal. Mõnikord wõib nisakanal isegi kokku kleepuda wõi kokku kaswada, kui looma kinnioleku ajal esineb udaras ja nisakanalis põletikke.

Mis puutub kõwade nisade tunnustesse, siis on eeskätt raskendatud lüpsmine. Lüpsmine nõuab lüpsjalt tugewat rõhumist, kuna piim tuleb nisast sel puhul wäga peenikese joana. Udara tühjakslüpsmine on sel puhul raske, mistõttu jääb wäheseks ka piimahulk. Nisakanalit ja nisaawaust käega kobides sel puhul wõib leida seal hernetera- kuni pähklisuurusi kõwu tükikesi, mis on tundetud ja liikuwad. Sageli tekib nisuguse korral lüpsi ajal nisakanali wõi selle awause ummistusi, mistõttu piim ei pääse udarast wälja ka suure rõhumise abil.

Wiga wõib weelgi halwemaks minna, kui udarat ei lüpsta põhjalikult tühjaks,

mistõttu ülalnimetatud wigadele seltsib tihti weel udara näärmekoe põletik.

Mis puutub rawisse, siis peab see kõigil ülalnimetatud juhtudel olema asjalik ja õigeaegne. Üldiselt oleneb see nisades ja udaras asetleidnud muutustest. Soowitaw on kõwade nisadega lehmi lüpsa õlitatud kätega (käed määrida enne lüpsmist searaswaga wõi lanoliiniga) ja lüpsmine sündigu ühtlaselt kogu peoga. Wärskete nisapõletikkude ja walutundlikkude paksenemiste korral on soowitaw lüpsa lehma 5—6 korda päewas, et ära hoida nisakanali kokkukleepumist wõi isegi kokkukaswamist. Rawiwahenditest on soowitaw tarwitada sooje kummelitee kompresse wõi wanne, siis kampri salwi, 10% joodwasogeeni jne. Wiimaseid hööruda põletikus olewatele nisadele. Kui näidatud rawi ei anna tulemusi, s. o. kui lüpsmine pärast mainitud rawi on ikkagi raskendatud, siis on soowitaw juba nisakanali laiendamine wastawa sondi wõi kateetri abil wõi lõikuse teel. Wiimatimainitud rawiwõtteid tuleb lasta teha loomaarstil, sest need nõuawad asjatundlikkust.

Korraldagem panipaigad toitainete hoiuks.

Perenaise kord ja puhtus wäljendub kõige selgemini selles, kuidas on korraldatud tema tööruumid: köök ühes kõrwalruumidega ja hoiuruumid. Tihti peetakse hoiuruume, sahwrit, keldrit ja pööningut — seesugusteks kohtadeks, kuhu wõib wisata ja eest panna kõike, mis mujal ette jääb wõi näotu on. Nii kujunewad need kohad enam prügihunnikuks kui panipaikadeks.

Hoiuruumid nõuawad samawäärselt wõi weel enamgi kui teised ruumid puhastust ja wärsket õhku. Eriti toiduainete ja toitude säilitamiseks kasutataw ruum peab olema laitmatult korras, et hoida ära nende rikinemist ning säilitada nende head maitset. Lubamatu on hoida samas ruumis toiduainetega wõi ülejäänud toitudega musta pesu, roostetawaid wanu toose jne.

Selleks, et alati omada selget ülewaadet oma majapidamisest ning hoida alal korda, on wajaline ka hoiuruumide kindel ülesannete ja ruumijaotus. Jaotamist ei saa määrata kõigile majapidamisile ühiselt, küll aga saab siin üles seada mõningaid põhimõtteid, mille alusel seda teostada.

Hoiuruumid tuleksid jaotada selle järgi, misfuguste esemete wõi ainete hoiuks nad sobiwad. Nii on hea kasutada pööningut kui kõige õhurikkamat hoiukohta musta pesu, tarwituselt kõrwaldatud riiete, kasukate ja teiste selliste asjade hoiuks, millel wajaline on ruumi õhurikkus. Toiduainete ja ülejäänud toitude parimaks hoiukohaks on külm sahwer wõi linnades sellekohane külm, wõimalikult ühtlase temperatuuriga kapp. See asub enamasti kergesti kättesaadawas kohas ja on oma wiimistelu tõttu kergesti puhastataw. Kuna toidud lõhnadele ja kõrwalmaitsetele on wäga wastuwõtlikud, ei tohiks nende hoiuks määratud ruumis kunagi hoida teisi, eriti tugewalõhnalisi lagunewaid aineid ja asju. Keldris on hea sinise madala ja wõrdlemisi ühtlase jaheduse ja niiskuse tõttu hoida toiduainete, eriti aiasaaduste tagawarasid.

Sagedamini wajatawad ained tuleb alati hoida kättesaadawamas kohas: sahwris alumistel riiulitel, teistes hoiuruumides nii, et otsekohe nende juure pääseb ja neid kätte saab ilma et waja oleks teisi asju tõsta oma kohalt.

Hoiuruume tohib kasutada ainult nende esemete ja ainete jaoks, millele nad on määratud. Ei tohi kunagi karta aega ja waewa, et wiia ese sinna, kuhu ta kuulub.

Kuna hoiuruumid enamasti on wäga wäikesed, siis on oluline suurendada nende paigutusruumi. Selleks tuleks kinnitada sahwri ja teiste ruumide seintele riiulid, mida wõib asetada ruumi kahte wõi kolme seina ja mis wõimaldawad ruumi sisust alati selget ülewaadet ja otstarbekohast kasutamist. Laudade kasutamine hoiuruumes, eriti sahwreis, pole nii soowitaw. Need ei wõimalda ülewaadet ja annawad ruumiliselt wäga wähe wõitu.

Riiulite kauniks ja korralikuks katmiswahendiks on hele õliwärw wõi waharii. Paberiga katmist ei saa pidada soowitawaks: paber määrdub kiiresti ja katkeb, seejuures wiidab palju aega sagedase wahetamistarwidusega. Nii on see lubataw waid hädakorral, kuna puhta paberiga kaetud riiul on siiski nägusam kui näotu määrdunud laud.

Aianduslik nõuanne.

Maasikate korrashoid.

Praegu on õige aeg maasika istanduste korraldamiseks. Esmajoones tuleb maa harida ja umbrohi häwitada. Samuti on tarwilik wanad haiguslehed ära lõigata ja ära põletada, et wältida haiguse lewikut. Terwed lehed tulewad aga täiel määral alles jätta, et wõimaldada taimel toidu sarnastamist. Maaharimise juures tuleb olla ettewaatlik, et ei wigastataks maasikate juuri, sellepärast ei tule kaewamist sügawalt teostada. Nüüd tuleb kõrwaldada ka kõik weel tekkinud wäädid.

Maasikaistanduste rajamiseks tikub aeg hiliseks jääma, sest liiga hilja istutatud taimed ei suuda korralikult juurduda ning wõiwad wäga tugewasti kannatada talwekülma all. On otstarbekohasem maasikaistikud praegu jätta eelpeenrale ja sealt nad kewadel oma alatisele kohale istutada.

Maasikaistanduste katmine sõnnikuga on warajane, sest need maasikad hakkawad nüüd liiga hoogsasti kaswama ja kannatakšid jälle talwekülma käes. Sõnnikuga katmiseks on õige aeg oktoobri lõpp wõi nowembrikuu.

Mahalangenud õunad

tulewad kohe puude alt ära korjata ja tarwitada. Samuti on tingimata tarwilik ära korjata kõik mädanemaläinud õunad, ka puude otsast, ära põletada wõi wähemalt 1,50 m sügawusse mulda matta, et wältida õunte mädanemist tekitawa ja wäga kardetawa haiguse lewikut.

Mahalangennd õunte tarwitamine kuiwatamiseks ja keediste walmistamiseks on wäga kohane, samuti on terwisele wäga kasulik õunte tarwitamine mitmekesistes toitudes, milleks maaperenaistel nüüd on wõimalused olemas. Õunad on suurepärasemad salatid lihatoitude juurde.

Kasulikke teateid põllumehe.

Laatu peetakse 17. septembril: Uusna mõisas, Räpina alewis 2 päewa. 18. septembril: Alawere wallamaja juures, Sangaste kiriku juures, Pikkjärwel Kaanepere wallas. 19. septembril: Kengu alewis Kaisma wallas, Muftwees, Kalli külas Kogula wallas.

Jahimeestele. 16. septembrist alates wõib lasta põldpüüd ja põldwutti. 14. sept. lõppes sokujaht.

Simuna konwendi maanoored korraldawad 18. septembril Simunas maanoortepäewa. Kawas mitmesugused wõistlused ja näitus maanoorte tööst.

Kolga-Jaani karjakontrollühing korraldab 18. septembril kell 12 Soosaare asunduses lüpsiwõistluse.

Näo weeühisuse juhatus annab wälja wähempakkumisel 18. septembril kell 1 Päewarahwa talus osalise peakraawide kaewamise. Aadress: Tapa, Näo küla.

Soome kalandustegelased Pärnu lahel kalal.

Soome kalandustegelased A. S. Ahlberg ja J. Forsell, kelledest esimene on Soome kalandusajakirja „Kalamiehen Wiesti" toimetaja ja Wiiburi rajooni konsulent, teine aga Koiwisto rajooni konsulent, wiibisid paar päewa Pärnus sealsete kalandustingimustega tutwumas. Neid saatsid kalanduskoja esimees M. Laagus ja konsulent J. Soomägi.

Lahkudes tähendasid Soome kalandustegelased, et nad on nähtuga jäänud kõigiti rahule. Peale A. Tolli kalajahuwabrikuga tutwumise ja muu käisid soomlased ka Pärnu lahel lähemalt waatamas kalurite püügitööd.

31 märgitud angerjat Pärnu lahte.

Kalanduskoja poolt lasti Pärnu lahte, Pärnu muulide otsa juurde 31 märgitud angerjat. See oli esimeseks märgitud angerjate merrelaskmiseks Pärnu lahes. Kokku kaalusid 31 märgitud ja lahtilastud angerjat 15 ja pool kg.

Kalade wettelaskmise juures wiibisid peale kalanduskoja tegelaste ka Pärnu kalanduskooli õpetajad ja õpilased.

Mitmesugust.

Wähese pesu keetmiseks, kui pesu pesta köögis, wõib kasutada emailitud kaussi wõi keedunõu. Alumiiniumnõu kasutamine on lubamatu, kuna see köikide leeliste (seebi, fooda ja seebikiwi) läbi kahjustub.

Hallitusplekid pesust eemalduwad, kui pesta neid äädika wõi wesinikülihappega ja pleegitada päikesepaistes.

Wärwiliste riiete pesemise eel tuleks alati enne pesemisele asumist järele katsuda, kas riie on pesukindel wõi mitte. Selleks kasta riidetükike wõi laiem ömbluseserw märjaks ja pesta läbi. Alles kui on selgunud, et riide wärw selle juures ei ole kahjustatud, wõib pesta kogu riiet.

Marssal Voroshilovi sugulane Eestis.

Endine Tatjana Voroshilov viinakaupluse pidaja abikaasaks Laitse vallas. — Punamarssal on pärit jõukast talupoja perekonnast.

Eestis elab Nõuk. Wene sõjakomissari marssal Klim Woroshilowi lähedane naissugulane, neiupõlwe nimega Tatjana Woroshilow, kes siin on abiellunud eestlasega. Ta on sattunud Eestisse Maailmasõja ajal ja on nüüd jäänud siia pöliselt. Pärit on ta Sise-Wenemaalt — Wologda kubermangust, samast külast, kust marssal Woroshilowgi. Wiimase wanemad on olnud külas jõukaimad ja Klim Woroshilow ise on nooreit olnud küla toredamaid poisse.

Harjumaal Laitse wallas Tallinna-Haapsalu suurel maanteel, asub Töökmann'i kõrts.

Selle kõrtsi ajalugu on iseeneseest huwitaw, ulatudes tagasi 17. sajandisse, kuid seekord ei paelu meid walge madala kõrtshoone sündmusrikas minewik, ega tema lähedas naabruses asuw imeallikas. Meid huwitab seekord Töökmann'i kõrtshoones ulualust leidnud poe- ja wiinalaopidaja Anton Uster'i abikaasa.

Proua Tatjana Uster on nimelt lähedane sugulane senini wõimu juures püsima jäänud Nõukogude-Wene esimesele marssalile Klim Woroshilowile. Saime selleşt juhuslikult teada ja lehemehele omane teadmishimu sundis meid külastama Uster'ite abielupaari.

Ei läinud kõik nii, nagu arwata oleks wõinud. Nii suurt tagasthoidlikkust ei oleks tõesti oodanud Tatjana Woroshilowilt. Kuid arwata wõib, et kogutud tähelepanekud on prouale olnud parimaks õpetajaks. Miks lobiseda igaühele oma minewikust, kui ollakse teadlik oma lähedasest sugulusest suure Wenemaa marssaliga.

Loomulikku intelligentsi tundub proua Usteri juures ka muul alal. Ka tema alateadlikus wõi teadlikus kohanemises ümbruskonnaga, mis teda sunnib rääkima

eesti keelt ka siis, kui oled juttu alustanud wene keeles. Proua Tatjana on nimelt neid haruldasi wenelasi, kellega jutt wene keeles ei ebene.

On see diplomaatlikkus wõi taktika? Olgu see üks wõi teine, kas on ta omane kõikidele Woroshilowitele?

Esimene mu külaskäik jookşis tühja. Olgugi et härra Uster oma abikaasale wabad käed jättis jutustada oma nooruspõlwe mälestustest ja kokkupuutumsitest marssal Woroshilowiga, ei tahtnud proua Tatjana sellest alul midagi kuulda. Pidin jätma prouale paar päewa järelemõtlemiseks, et uuesti õnne katsuda tema waikimise murdmiseks.

See oligi wist see õige lähenemise taktika, mis temalt hirmu wõttis sattuda ajalehe weergudele.

Tatjana Uster, sündinud Woroshilow, on praegu 43 aastat wana. Tema wanaisa ja maksşali isa olid wennad. Woroshilowite sugukond elas ja elab praegugi Wologda kubermangus Kosikowi wallas Tarabukino külas.

See oli suur, nagu proua Tatjana jutustab, üle 300 perekonnast koosnew küla.

Woroshilowite perekonnad olid külas suures lugupidamises.

eriti Klim Woroshilowi perekond, kes omas talusid, weskeid ja muud wara ning keda loeti külas jõukaimaks.

Ühendus Tarabukino küla ja kubermangu linna Wologda wahel teostus Suhona jõe kaudu. Tuli sõita kaks päewa jõge mööda, et pääseda Wologdasse. Seepärast ei kippunudki küla noorus linna õppima, waid leppis haridusega, mida sai külakoolist, mida juhatas wene waimulik. Kuid Klim'i isa tahtis pojast teha haritud mehe ja saatis tema Wologdasse õpetajate seminari.

„Kuna Klim aastas waid suwekuid kodus weetis", nii jätustab mulle proua Tatjana edasi, „siis olid ka kokkupuutumised temaga juhuslikud. Pealegi olin temast hulga noorem ning ei kohanud ka seepärast meie huwid. Klim'i saabumine külasse oli alati suursündmuseks. Hästi riietatuna ja kena wälimusega noormehena omas ta poolehoidu küla tütarlaste juures ja arwatawasti nendelegi kulus tema aeg, et teda nii harwa näha sai. Pealegi oli meie perekond waene ja Klim'i oma rikas. Kord

tekitas Klim külas otsest sensatsiooni teatades ette, et on endale jalgratta ostnud ja tuleb sellega küla.

Oodati siis suure huwiga, kuidas see ratast wälja näeb, millel ilma hobuseta sõita saab. Ei olnud siis ka imestamisel piiri, kui Klim uhkelt oma sõiduriistal mööda küla tänawaid kihutas, tekitades segadust mööda tänawaid jalutawais puduloomis ning hirmutades hobuseid. Nii mõnigi wanainimene ei suutnud hoiduda risti ettelöömisest ja hüüdest: „kihutab nagu wanasarwik ise".

Maailmasõja ajal õppis Klim Petrogradis sõjakoolis. Siis sai teda üsna harwa näha. Siit peale kaotasin ta silmist, sest kuna minu isa perekond rikkusega kiidelda ei suutnud, siis tuli meil lastel parakult kodust lahkuda, et endale eluiklalpidamist otsida.

Ma siirdusin 1914. a. Petrogradi ja astusin wene ohwitseri Kostandi perekonda teenistusse. Kostandi oli grufiinlane.

Alles peale rewolutsiooni sain ajalehtedest teada Klim'i suurest karjäärist. Tundsin ta kohe pildi järele ära", tähendab pr. Tatjana.

Kuidas sattus siis punamarssali lähedane sugulane Eestisse?

Westlusest selgub, et Tatjana Woroshilow, astudes gruusiinlase Kostandi perekonda, oli läbi teinud wäga seiklusrikka teekonna, kuni saatus teda Tallinna tõi koos Wene ohwitseri perekonnaga. Ta oli Wenemaa risti ja rästi läbi reisinud, kuna tema lelwawanem sagelt oma teenistuse iseloomu tõttu elukohta wahetama pidi.

Enne rewolutsiooni puhkemist oli Kostandi Tallinna määratud, staabi juure. „Ta teenis staabis, mis asus Narwa maanteel", ütleb mulle proua Tatjana.

Siis tuli rewolutsioon. Kostandi põgenes teadmata kuhu, jättes perekonna saatuse hoolde. Hiljem ei saadudki teada, kas ta hukkus rewolutsiooni keerises wõi kadus Kaukasusse. Kuna pr. Kostandil majanduslikel põhjustel enam wõimalik ei olnud lastehoidjat pidada, siis pidi pr. Tatjana endale uut teenistust leidma. Ta saigi koha Leheta mõisa omaniku inf. Meikoff'i perekonda. Sealt lahkus ta Kiisale Preiberg'ite perekonda, kus tutwus oma praeguse mehe Anton Uster'iga, kellega abiellus 1922. a.

Nagu hr. Uster ise seletab, olewat ta imestus suur olnud, kui hiljem teada sai, missuguse hõimlusse ta kuulsa Wene estimese marssaliga sattunud. Ta

tunneb ainult kahetsust, et poliitilised olud ei luba talle marssalit külastada.

Pärin pr. Tatjamalt weel ühte ja teist. Selgub, et koos temaga on ka tema wend enne rewolutsiooni Eestis wiibinud. Ta on Bekkeri tehastes arwel olnud. Sakslaste tulekuga on ta aga siit lahkunud. Samuti saan ma teada, et pr. Tatjana seisab kirjawahetuses oma sugulastega Wenemaal. Tal elawad seal weel ema ja wennad. Aeg-ajalt nad kirjutawad talle ja kutsuwad teda neid külastama. Kord lubanud isegi ta wend talle Narwa piirile wastu sõita, millest proua Tatjana järeldab, et nad halwasti ei ela. Ta rõõmustab, et wõib-olla juba lähemal ajal, peale 24-aastast eemalolekut, tal uuesti õnnestub näha oma kodukülа ja lapsepõlwest armsaid paiku ning kohata oma ema ja wendi.

Pärin weel **proua Tatjanalt, kuidas on** ta rahul oma saatusega Eestis. See on küll üleliigne küsimus, sest lahkudes Töökmann'i poest selgub see mulle enesele. Agar ja lahke poeproua on wahepeal juba leti taha asunud ja teenib rahwast. Poe ees, wäljas peatub pikk karawan hobuseid ning seisawad mõned raskelt laaditud weoautod. Nende juhid on poodi kogunenud, et ennast wärskendada potti õllega. Mõni neist harrastab ka kangemat jooki. Pudeleid wõttes ja pudeleid tuues hargneb omapärane jutuajamine poeproua ja talumehe wahel ning jutust ja naljast rõõkab mõnal poeruum. Seda juttu ja nalja poleks siin olnud, kui leti taga oleks asunud oma elu ja saatusega mitterahulolew inimene.

K.

Vasakul proua Tatjana Uster, paremal endine Töökmanni kõrts, kus Usterite abielupaar peab praegu poodi ja viinakauplust.

Fritz saatis talle karistawa pilgu.

Sofie oli seisnud tegewusetult, käed liikumatult kõrwal. Ta oli waewalt kuulanud mõlema juttu, kuid Anni wiimane sõna jäi talle kõrwu kõlama. Ta liigutas end, wõttis kapist Lersneri kuue, silitas hellalt üle käise ja ütles, ikka weel pisut hajameelselt: „Merimehepäewist? Te olite merimees, Fritz? Millal siis?"

„Üürilaewal Oderil, armuline proua."

Sofie naeratas. Ta keeras kuue pahupidi, pani ta kokku ja asetas hoolikalt kohwrisse. Kapist otsis ta wälja weel wiimased asjad kaasawõtmiseks.

Edmund oli mõelnud hästi, soowitades mahedat Rivierat. Kui hea see oli, kui hoolitseti! Kuid ta sisemus polnud weel kaugeltki rahulik. Mässawad weewood mõjuwad hoopis paremini, samuti karm Sylti maastik tormi ajal. Tal oli tarwitsenud öelda waid üks sõna ja Edmund oli nõustunud...

Lersner tuli kärmel sammul üle toa. Köögitüdruk Marie, kes oli istunud toolil, tõusis. Ta oli oodanud teda. „Härra doktor," kõnetas ta Lersnerit. Alles Lersneri julgustawa pilgu järele jatkas ta: „Pean ma minema?"

„Minema? Kuhu siis, milleks? Sisseoste tegema."

„Ah, ei härra doktor! Ei!" Ta olewat ju ammu juba koha üles öelnud. Ta ei tahtnud küll, aga see wana teatrimamsel oma waimunägemisega ajas ju pea täitsa segi. „Ah ei, armas härra, pean ma siis tõesti teilt lahkuma?"

„Aga Marie, Marie! Juba nii wana, aga alles lapsejutt! Kas arwate, et wõin teist nii kergesti loobuda?" Lersner naeris.

Sofie kuulis seda, tuli talle wastu.

„Rahu, kõik on korras. Tooge mulle teed, minu tuppa." Ta kasutas Sofie tänulikku käepigistust, et teda õrnalt lükata ettepoole.

„Edmund!"

Mees waatas ta kurnatud nägu. Ta wiis ta oma töötuppa. „Weidi puhkust enne teele asumist mõjub sulle hästi." Ta istus tugitooli serwale ja hoidis Sofie kätt. Kui ahtakeseks ta oli jäänud!

„Ma ei wääri seda, Edmund!"

„Mida?"

„Et kohtled mind selliselt."

Edmund naeratas. „Kui tore, et oleme selleks jälle wõimelised."

„Milleks?"

„Mõtete lugemiseks teineteise silmist."

Sofie istus toolil tagasinõjatunult. Ta näis midagi kuulatawat. Järgnes sügaw hingetõmme. „Selline wäike asi," ütles ta siis waikselt. „Padrunikest. Tagaaias harjutasin laskmist. Eestoas märkasin, et üks kest oli jäänud weel trumlisse ja lükkasin ta aknast wälja. Ta langes mulla sisse, ainult wäike ots jäi paistma."

„See wäike kuri natuke, mis alati on parajal ajal kohal. Sellest ei saada mööda, Sofie, elus peab seda külmawereliselt kaasa arwestama."

Perenaine, kes oli juba riietatud ja piinliku korralikkusega kammitud, noogutas lahkelt. „Parem oleks öelda „ära lennanud," mu härrad. Kuid härra Strudthoff arwas, et härra nõunik tuleb täna warahommikul ja jättis kirja —"

„Ah —"

Perenaine awas ukse ateljeeruumi ja laskis härradel astuda sisse.

Läbi wiltuste klaasakende niriseş tuppa niisket, kurba walgust. Kogu linna üle laius sügaw rahu. Madalal lauakesel asetses lahtine grammofon.

Curtius astus wäliselt rahulikult pika ateljeelaua juurde.

Kiri ja rewolwer — muud midagi.

Ta pööras kirja ümber. Köik oli õige. Ta wõttis rewolwri. Raske, tume metall. Firma Herstal Lüttichis.

Ta awas kirja. Enne lugemisele asumist tõmbas ta endal paar korda üle lühikesekspõetud juuste. Selle liigutusega näis ta tahtwat end rahustada wõi aega wõita. Midagi ei aidanud, — pinge jäi sama suureks nagu ennegi.

Kirjas seisis: „Armas ja austatud härra Curtius! Olen weendunud, et te enne wajaliste sammude astumist ei pea koormawaks teekonda siia minu juurde, et esmalt kui inimene jõuda selgusele, ja siis hakata teotsema nõunikuna. Mul pole waja teile palju enam öelda. Peaasja teate. Mina laskşin maha Juan Navarro — täpselt nii, nagu teile eile seda kirjeldasin. Puuduwad wahelülid leidsite juba ise."

Nõunik laskis lehe langeda. Ta pidi istet wõtma. Jastrow tegeles rewolwriga akna all, uurides seda põhjalikult.

„Sellest päewast, kui sugulaste kaudu kõike teada sain, oli mu otsus kindel, et tapan Navarro, oma wõõrasisa ja ema mõrwari, kes tema läbi surid kaks-kolmkümmend aastat liig wara.

Sain teada, et ta sageli wiibib Berliinis. Ühe mänguklubi trepikojas Motzi tänawal kõnetasin teda esmakordselt. Küüniline häbematus, millega ta mind kohtles, kinnitas minus weel otsust haarata wiimast wahendit. Uurisin wälja ta harjumused, lastes määrnime all ümber kirjutada oma töid tolle Franziska Kochi juures, kes oleks saanud ta järgmiseks, kuid mitte ta wiimseks ohwriks. Jah, toimus mõrw, härra nõunik; teatasin Navarrole ta saatust ja kõmmutasin ta kaitsetult maha.

Ma ei tundu endale kangelasena. Wastupidi. Sellepärast kirjutangi teile. Olen talunud, et süütu isik minu pärast istus wanglas, kuigi lühikest aega, ja lasknuksin peagu sündida, et talle järgnenuks ka naine, keda ülimal määral austan. Ma ei taha, et teie, nimelt teie, minust mõtleksite halwemini, kui seda wäärin.

Ma pole hetkekski mõelnud pageda oma teo tagajärgede eest. Olin harjunud mõttega, et mind kohe wahistatakse. Lask on langenud. Märkan üllatunult, et autojuht ikka weel askeldab oma masina kallal, nagu poleks midagi juhtunud. Hüppan nurga taha, sõiduk hakkab liikuma. Astun tänawale ja näen auto punast tagatuld kaduwat kõrwaltänawale. Kuradi päralt! mõtlen. Mulle tundub, et mitte mina, waid keegi tundmatu kol-

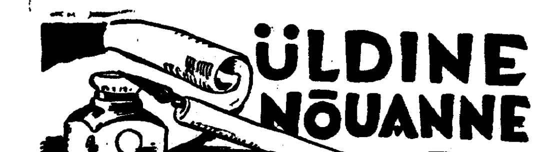

Wastuseks lugejale nr. 2409.

Piiriwalwe teenistusse wõetakse ka reamehe astmes sõjawäeteenistusest erruläinud, kuid mitte wanemaid kui 28-a. Teenistusse wõtmine toimub tawaliselt neli korda aastas, kui on wabu kohti. Palwe teenistusse astumiseks tuleb esitada wastawa jaoskonna ülemale, kuhu teenistusse soowitakse astuda.

Wastuseks lugejale nr. 28253.

Peennahatööd wõite õppida Tallinnas Taska ja Tartus Haupti naha-õppetöökodades, millised registreeritud Haridusministeeriumi juures õppetöökodadena. Peale selle on seda tööd wõimalik õppida riigi kunsttööstuskoolis Tallinnas. Mainitud õppetöökodades õppimiseks peate ise kontakti astuma töökodadega.

Wastuseks lugejale Arulast.

Lenduri kutse omandamiseks on meil kaks teed. Üks — sõjawäe kaudu, kus wabatahtlikud ajateenijad astuwad lennukooli ja koos sundteenistusega lõpetawad lennukooli, saades sõjawäelenduri kutse. Teenistuse aeg sel puhul on pikem. Wastu wõetakse gümnaasiumi lõpetanuid. Eralenduriks saab Eesti Aeroklubi kaudu, kes oma liikmeile — nii meestele kui ka naistele — korraldab wastawaid kursusi igal aastal. Kursuse kestwus on 2—3 kuud. Õppemaks oli 250 krooni. Kursuslane peab olema wähemalt 18 a. wana. Kursuse lõpetanu saab sportlenduri kutse. Reisilennukit tema juhtida ei saa.

Teiseks huwitab teid, kas naisautojuht on üheõiguslik meesautojuhiga. On. Wahet sugu ei tee.

Wastuseks lugejale nr. 3475.

Piiriwalwe Peipsi jaoskonna ülem asub Alatskiwil. Kirjad adresseerige — Alatskiwi p.-ag. — Kui teenistusse soowite astuda raudteele, esitage palwe raudteetalitusele — aadressil Raudteetalitus, Tallinn.

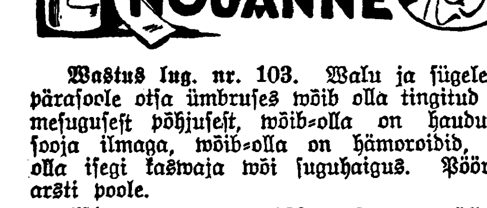

Wastus lug. nr. 103. Walu ja sügelemine pärasoole otsa ümbruses wõib olla tingitud mitmesugusest põhjusest, wõib-olla on haudumine sooja ilmaga, wõib-olla on hämoroidid, wõib olla isegi kaswaja wõi suguhaigus. Pöörduge arsti poole.

Wastus lug. nr. 26826. Juuste wäljalangemine wõib tulla mitmesugustest põhjustest. Kui on tingitud liiga raswasest nahast, siis tuleb pesta piiritusega; kui on tingitud liiga kuiwast nahast, siis tarwitada wääwlisalwi ja wääwliseebiga pesta pead. Kui on tingitud üldisest organismi haigusest — siis wastawad süstimised, mis arst peale järelewaatust määrab.

Wastus lug. ? Kannatate jookswa, wereSoonte lupjumise ja wõi-olla ka südamehaiguse all. Kui teil praegu pole wõimalust arsti poole pöörata, siis arstige end järgmiselt: 1. Tarwitage üldiselt segatoitu, kusjuures taimetoitu peab olema rohkesti. 2. Sööge hästi palju sibulat — toorelt, keedetult ja küpsetatult. 3. Tehke jalgadele sooje wanne. 4. Tehke endale joodi-rawi, selleks kasutage harilikku joodtinktuuri, ühest tilgast kuni 5 tilgani klaasi piima sees 3 korda päewas, 2 nädalat, ja siis tagasi minna kuni algannuseni: 1 tilk 3 korda päewas; ja sellega seekord lõpetada rawi.

Wastus lug. nr. 6224. Wajate ortopeedilist rawi. Pöörduge Tartu Ülikooli Haawakliinikusse.

Wastus lug. nr. 1520. Kõõma kaotamiseks peast, kui nahk on raswane, on soowitaw wääwlisalwi tarwitamine. Winnide wastu wõiks tarwitada 10% perhydroli salwi.

Wastus lug. rn. 1770. 1. Hästi tehtud kunsthambad istuwad alati tugewasti suus ja wõimaldawad söömist täiel määral. Kui teil nad ei istu sees ja ei saa nendega süüa, siis ei ole nad teile sobiwad; peate laskma teha paremad. 2. Happesuse wähendamiseks tarwitage taimetoitu. Rohtude saamiseks happesuse wähendamiseks peate pöörduma arsti poole.

Wastus lug. E. E. Kirjaliku seletuse põhjal ei ole wõimalik seda haigust ära arwata; pöörduge kurguarsti poole.

Wastus lug. nr. 2391. Raseduse esimene tundemärk on kuukordade ärajäämine; et aga kuukorrad wõiwad ajutiselt ära jääda werewaesusest, munasarja alategewusest, raseduse hirmust ning soowist jne., siis tuleb õige põhjuse selgitamiseks pöörduda naistearsti poole, arst saab rasedust kindlaks teha esimesel kuni teisel kuul peale kuukordade ärajäämist. Rindade paisumine esineb hiljem.

Wastus lug. G. S. Warbawahede haudumine tuleb suurest jalgade higistamisest. Peab jalgu paar korda päewas pesema. Kui seesuguse hoolega warbawahed on juba paranenud, siis higistamise wastu wõite kasutada järgmist: kaabite steariinküünlalt steariini, raputate seda suka sisse, nii et sukk on seest steariiniga täiesti koos, ja kannate seda sukka jalas 3 ööd-päewa, siis on higistamine kadunud. Mõne aja pärast wõib seda korrata.

Wastus lug. nr. 11113. Pronani on naha-ainetewahetuse haigus, millele kindlat rawi weel leitud ei ole, sellepärast arstitakse indiwiduaalselt arsti äranägemise järele peale haige põhjalikku uurimist. Haigus pole külgehakkaw.

Wastus lug. nr. 3995. Wistrikud näol on murdeea nähtus ja kaowad murdeea möödumisel; sel puhul kõht tuleb korras hoida puu- ja aiawilja söömisega, ning wõite süüa pärmi, umbes 5 sendi eest päewas. Pärm mõjub hästi B witamiini sisaldawuse tõttu.

Seal on rõuged.

Wastus lug. nr. 35.758. Rõugete tunnuseks sea juures on williide tekkimine kaelal, kõhu all, tagumiste kintsude piirkonnas jne. millede sisaldus hallikaswalge wedelik. Hiljem willid lõhkewad, tekiwad nahal kärnad. Samal ajal on seal söögiisu wähene, sead on uimased ja enamasti ka kõhust lahti. Rawiks on soowitaw tarwitada lubja linimenti wõi kreoliini salwi, millega haiged kohad sisse määrida. Hästi mõjub sel puhul ka ordowiini (põlewkiwitõrw) ja piirituse segu pooliti. Samal ajal tuleb aga rawitseda ka seedehäireid. Soowitaw on hoida sead soojal ja kuiwal asemel. Piim söödast ära jätta, selle asemel anda odratangu tummi. Sisse anda weel metüleensine lahu 1 : 1000. Tähendatud lahust anda 1 supilusika täis 3 korda päewas sea kohta (põrsastele teelusika täis).

Lehmadel rinna ees paistetus.

Wastus lug. nr. 30.851. Paistetus ja tursed lehmal rinna piirkonnas lasewad oletada, et loomal on mingisugune teraw asi (nael, nõel jne.) tunginud juba südame piirkonda seede elunditest. Tawaliselt satub säärane teraw wõõrkeha kas jõusöödaga, kartulikoortega wõi muude köögijätetega lehma ette, kes selle siis sisse sööb. Edaspidi liigub wõõrkeha edasi seedeorganitest watsliikumise ja teiste seedeorganite tegewuse tagajärjel, sattudes maksa, põrna, rinnakoopasse südame piirkonda jne. Sattudes südame piirkonda tekib seal südame pauna ja teinekord isegi südamelihaste põletik, mille wälisteks tunnusteks ongi siis tursed ja paistetus rinna ees. Rawiga sel puhul pole suurt peale hakata, waid looma on soowitaw tappa lihaks.

Lehmal jalad haiged.

Wastus lug. nr. 3193. Teie lehma jalgade haigus wõib tingitud olla ebasoodsast söödaratsioonist, liiatigi weel seepärast, et karjamaa, kus lehma peate, on wesine ja soise pinnaga. Rawi otstarbel on soowitaw anda loomale iga päew jõusöödaga keedusoola üks supilusika täis ja wasewitriooli kuni 5 gr. päewas. Nende asemel wõib anda ka Sal. Carolini factici 1—2 supilusika täit päewas jõusöödaga. Wõib ju olla, et lehma jalgade haigus on ka mõnel muul alusel, siis nimetatud rawi ei aita. Soowitataw on weel haigeid jalgu masseerda tärpentiniga wõi siis kampripiiritusega. Ühtlasi on soowitataw järele waadata ka lehmal mõlemate jalgade sõrgade wahe, kui need on paistetanud ja katkised, siis sisse määrida puutõrwaga.

Raadio saatekava.

Pühapäev, 18. september.
Tallinn — Türi — Tartu.

8.00 äratusmäng. Võimlemine. 8.20 mag. agr. E. J. Nõu: Õppimise võimalustest ja vajadusest põllumajanduslikes kutsekoolides. 8.40 põllumajanduslikud teated. 8.45 hommikukonts. (helipl.). 9.55 Tallinn ja Türi: Jumalateenistus Püha-Vaimu kirikust. Õp. T. Tallmeister. 10.00 Tartu: Jumalateenistus Pauluse kirikust. Õp. Ots. 12.00 viiulisoolosid. 12.30 Rännud laia maailma. 12.55—14.00 Lõunamuusika (helipl.).

17.50 teated ja rekl. 18.00 Mõnus pühapäevaõhtupoolik. Valentine Kask (meeleolulaulud) ja helipl. 19.30 Evalt Viskel: „Äreval Pühal maal“, reisivestete-sari Palestiinast. Esimene veste: Palestiina väravas. 19.50 helisid Palestiinast. Näiteid juudi ja araabia muusikast. 20.00 Vana tantsumuusika (helipl.). 20.30 „Vihkajad“, K. A. Hindrey novell (lühendatud). Loeb E. Türk. 21.00 õige aeg. Teated. 21.05 Orkestrikontsert. RR ork., juh. prof. R. Kull. 22.10 Tantsumuusika „Estonia“ Valgest saalist — J. Pori orkester. 22.55 õige aeg. Päevauud. ja sporditeated. Reportaazh SELL'i üliõpil.-olümpiaadist Tartus.

Esmaspäev, 19. september.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 äratusmäng. Võimlemine. 7.20 päevauud. 7.25 hommikukontsert (helipl.). 8.15 hommikupalvus — õp. A. Täheväli. 8.35 Tallinn ja Türi: Turuteated.

17.50 teated ja rekl. 18.00 Mandoliinimuusika. Kirillovi kvintett. 18.30 R. Laur: Ettevaatust! Kelmid! 18.50 ooperimuusika. RR orkester, juh. P. Nigula. 19.40 raadiovestlus — RR direktor ins. F. Olbrei. 20.00 õhukaitse kümmeminut. 20.10 klassikalisi tantse. RR ork., juh. P. Nigula. 20.40 päevauud. 21.00 õige aeg. Teated. 21.03 Puccini ooperiaariaid. T. Kroon (sopran). 21.30 Türi: Perenaistele: Aari Rõuk: Toitmisest seedimishäirete puhul. Tallinn ja Tartu: heliplaate. 21.50 Muusika õhtuks. Corso-trio. 22.55 õige aeg. Päevauud. ja sporditeated.

Teisipäev, 20. september.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 äratusmäng. Võimlemine. 7.20 päevauud. 7.25 hommikukonts. (helipl.). 8.15 hommikupalvus — õp. mag K. Tiit. 8.35 perenaistele. Turuteated.

17.50 teated ja rekl. 18.00 lastele. „Laanesõdurite lossis“, J. Trojani muinasjutu ainetel kuuldemänguks seadnud J. Selg. 18.30 Kohvikumuusika „Kultasest“. 19.30 Dr. med. A. Määr: Imiku kunstlikust toitmisest. 19.50 Lõbus soovikontsert. Heliplaate G. Helbemäe saatetekstiga. 20.40 päevauud. 21.00 õige aeg. Teated. 21.05 bariton Nelson Eddy laulab (helipl.). 21.35 mesindusnõuanne. 21.50 orkestrikonts. RR ork., juh. külalisena ungari dirigent dr. L. von Rajter. 22.55 õige aeg. Päevauud. ja sporditeated. 23.00—23.10 esperantokeelne nädalakroonika.

mas on need kahe-kolme minuti sündmused lawastanud ebamaiselt täpse arwestusega.

Sain närwiwapustuse. Sest mis muud wõis see olla, mis mul järgmistel päewadel tekitas tunde, nagu oleksid kõik teed maailmas mu ees weel awatud. See wapustus ajaski mind hiilima willa ümber Holtzmanni tänawas. Kui Sofie Lersneriga kõnelesin, hakkasin ärkama. Eile nägite pealt wiimast wõitlust une ja ärkweloleku wahel. Nüüd olen ärkwel.

Kas mäletate — rääkisin teile eile õhtul oma soowist kutteriga sõita Islandi wõi araabiatäkuga ratsutada Jeemenisse? Selles maailmas on palju wõimalusi; inimesel on loosid walida — tal on waja waid tõmmata üks. Mina tõmbasin reisi, suure reisi. Mõne tunni pärast olen üle piiri. Elage hästi!“

Nõunik istus liikumatult.

„Noh?“ küsis Jastrow.

„On juhtunud täpselt nii, nagu teile trepil märku andsin.“ Curtius ulatas talle kirja. „Kuid helistage enne oma inimestele ja lennuwäljale.“

31.

Sumedale ööle oli järgnenud sume hommik.

Üle lageda lennuwälja helkis kahwatut hõõglampide walgust büroost ja raadiojaamast.

Kaugusest kuuldus kõminat. Idataewas kerkis aeglaselt tumedaid pilwi.

Lennuwälja ümbritsewate elamute aedades seisid kirewad astrid, tomatitaimed ja wiljapuud liikumatult, nagu hinge kinni hoides.

Elamu nr. 39 trepil Falkenhorsti asunduses seisis pensioneeritud pangakäskjalg Anton Jeschke ja waatles oma tuwipuuri. Ta oli täna tõusnud warem kui tawaliselt. Lämmataw kuumus puumajas ei lasknud magada.

Jeschke waatas murelikul pilgul taewa poole.. Täna polnud sobiw ilm tuwide wäljalaskmiseks. Kuid wihma oli waja aiale ja ka lennuwälja murule ei teeks see halba. Ta pilk libises üle awara närbunud muru.

Korraga wõpatas ta ja sirutas kaela õieli lahtisest särgikraest. Ta ronis redelile, mis ulatus katuse weereni.

„Ema!“

„Mis lahti?“

„Seal eemal on keegi hulluks läinud! Ulata mulle korra pikksilm!“

Ema Jeschke tõi pikksilma. See oli tal alati käepärast kummutil. Ese ise oli küll wäga wana, kuid majas hädawajaline. Anton oli selle kunagi päästnud oma ülemuse ärawisatud kolu hulgast. Linde ja lennukeid oli sellega huwitaw jälgida.

Ema Jeschke ronis mehe kõrwale katusele. Ta oli lindude toidukotikese wedanud kaasa üles. Kui ta mees sattus waatlushoogu, unustas ta tuwid alati söötmata.

Eemalt kostis mootoripõrinat.

Ema Jeschke waatas korraks sinnapoole ja silmitses siis taewast. Kerkiw tume sein lõhestus heleda wälgujoaga, saadetuna pikast, tugewast kõuemürinast.

Proua Jeschke tõstis aeglaselt käe wastu põske. „Mu Jumal,“ ütles ta, „Tahab see tõesti praegu hakata lendama?“ Nüüd oli ka tema unustanud tuwid.

Puude ja põõsaste lehti läbis kahin. Waikselt langesid astrite õied longu. Lühike tuuleiil, waewalt märgataw, wuhises üle wäljaku. Lennuk kerkis maapinnalt.

Pikksilma ots tõusis üha kõrgemale, jälgides lennuki teed. Suurtes spiraalides kerkis lennuk taewa poole. Mõlemad inimesed elamu katusel jälgisid seda tardunud pilgul.

Järsk tuulehoog pani puudeladwad kahisema ja tahtis katusel seisjail rebida riided seljast. Tohutu tolmupilw kihutas üle lennuwälja.

Jeschke oli pikksilma lasknud langeda. Ta naine läks pooleldi roomates tagasi redeli juurde, püüdes teda kaasa tõmmata.

„Silmapilk, ema, silmapilk!“ Jeschke silmitses tolmupilwe, millest eraldusid kahe lennuki kontuurid.

„Politseilennukid, ema! Seal peab nähtawasti midagi... nad tahawad ehk seda seal ülal...“ Tal oli juba pikksilm jälle silmade ees. Ta ei märganud sähwiwaid wälke, ta ei kuulnud kõueraksatusi, sihtides üksisilmi wäikest keerlewat täppi peakohal.

Korraga laskis ta pikksilma langeda. Surutult karjatas ta: „Ema!“

Nagu tinatükk oli wäike lennuk, mille lendu ta põnewusega jälginud, langenud alla.

Esimesed rasked piisad langesid elamu katusele.

32.

„Fritz!“

„Armuline proua?“ See oli kõlanud pisut surutult, sest Fritz oli parasjasti õlalt alla upitanud mahukat kohwrit. Kohwer oli maas. „Armuline proua?“ küsis ta weel kord.

Kuid wastust ei tulnud. Möödunud kolme nädala jooksul oli juhtunud sageli, et Sofie korraga jutu katkestas ja ta pilk muutus tühjaks. Fritz leidis, et see peaks lakkama juba. Ta püüdis omamoodi hoolitseda selle eest.

„Katkestasin teid, armuline proua. Tahtsite arwatawasti öelda, et kohwreid on nüüd küllalt. Kuid mis sellesse puutub, olen ma härra doktoriga ühisel arwamusel: Põhjamere äärde ei wõi praegusel aasta-ajal kindlasti mitte sõita õlimantliga kohwrikeses.“

„Fritz räägib kogemuste põhjal, armuline proua,“ tähendas Anni naiiwselt, ent pooleldi kahteldes. „Ta jutustas mulle eile jubedaid lugusid oma merimehepäewist.“

Sõratõbi erakordselt nakkaw.

Leedu südamaale tuli taud Poola palverändajate kaudu.

Suu- ja sõratõwe kohta Leedus on nüüd lähemalt selgunud, et taud on Leedusse sisse tulnud palwerändajate kaudu Poolast. Palwerändajad olid tulnud Kaunase lähedale Pazhaislise wallas asuwasse kloostrisse, kusjuures reisiseltskond koosnes enamasti waestest maainimestest, kes olid pärit maakonnast, kus Poolas sõratõbi tugewasti möllab. Palwerändajad käisid kloostris möödunud nädalal ning juba kohe möödunud laupäewal oli märgata taudi sissetoomist. Üsna kloostri lähedal haigestusid loomad kahes majapidamises sõratõwesse. Uurimused olewat näidanud, et taud wõis sisse tungida ainult selle reisiseltskonna kaudu, kuna tawalise nakkawuse juures oleks taud tunginud Leedusse üle piiri Poolast wõi Saksamaalt, mitte aga kohe Leedu südamaale.

Nagu Leedust täiendawalt kuuldub, on seal taudi lewiku tõkestamiseks ette wõetud karme abinõusid. Kõik loomad mõlemas majapidamises tapeti, samuti häwitati loomad naabermajapidamistes, milledel oli olnud kokkupuuteid haigestunud loomadega. Kohapeal seati sisse karanteen 3 km laiuse raadiusega, sinna komandeeriti eripersonaal politseiwõimudest ja loomaarstidest, piirkonnas asuwad karjamaad desinfitseeriti ning kõigil loomadel mõõdetakse seal piirkonnas iga päew temperatuuri, et selgust saada uute haigestumisjuhtumite kohta. Kuni kesknädalani ei olnud aga Leedus uusi haigestumisjuhtumeid sõratõppe enam esinenud.

Keeld Leedu hobuste transiidiks Eesti kaudu algab reedest alates, millal saadetakse wiimne saadetis Leedu hobuseid Soome. Soome weterinaartalituse direktor Kangaspää on Eesti weterinaartalituse juhtidele telefoniliselt teatanud, et Soome pooldab sääraste tõkestusabinõude tarwitusele wõtmist ning ka Soome ise ei luba enam Leedust hobuseid sisse tuua.

A. Kreegilt kuulitõukes rekord 16.16.

Eestlane saavutas järjekordse võidu sakslase Woellke üle, kes tõukas 15.83.

Uue Eesti rekordi kuulitõukes, tulemusega 16.16 m., püstitas äsja Euroopa-meistriks tulnud Aleksander K r e e k kolmapäewal Rootsis Karlstadtis peetud kergejõustikuwõistlustel. Senine Eesti rekord 16.06,5 oli A. Wiidingu nimel ja tõugatud 1936. a. 3. juunil Tartus.

Karlstadtis oli Kreegil jälle järjekordselt duell sakslasest olümpiawõitja Woellkega. Ka seekord sai Kreek sakslasest jagu, kuna wiimase paremaks tulemuseks jäi 15.83 m. — see on täpselt sama tagajärg, millega A. Kreek tuli Euroopa-meistriks.

A. Kreek on praegu kahtlematult mitte ainult Euroopa, waid kogu maailma parim kuulitõukaja. Waewalt Ameerika parimad kuulimehed on praegu sellises wormis, nagu seda on A. Kreek.

Alates warakewadest on A. Kreek saawutanud ühe wõidu teise järele ja wõitnud oma wastased tänawu suwel Euroopas korraldatud suurwõistlustel. Ta tuli esikohale Stokholmi eliitmängudel, lõi Londonis Ameerika parimat kuulitõukajat Ryani, wõitis Pariisis Euroopa meisterwõistlused jne. Nüüd sügisel pani ta oma suursaawutustele krooni pähe uue Eesti rekordiga, saawutades teistkordselt oma elus tagajärje üle 16 meetri.

Erimaks aiasaaduste wäljaweole.

Läheb väljaveo kontrolli kulude katteks.

Wabariigi Walitsuse otsusega 14. septembrist kinnitati puu- ja aedwilja ning marjade wäljaweo kontrolli kulude katteks wõetawa erimaksu normid alamaltähendatud wäljaweetawate puu- ja aedwiljade pealt järgmiselt: wärske köögiwili töötlematult 0,1 senti kilolt, aedmarjad töötlematult 0,1 s., sinikad ja mustikad töötletult ja töötlematult 0,1 s., kirsid ja ploomid töötlematult 0,2 s., töötletud aiasaadused 0,2 s., ja seened igal kujul 0,2 senti kilolt.

Wabariigi Walitsuse otsustega 1932. a. ja 1934. a. määrati erimaksud mõnedelt wäljaweetawatelt aiasaadustelt. Wiimastel aastatel on aiasaaduste wäljawedu suurel määral mitmekesistunud uutele saadustele ekspordiwõimaluste leidmise teel, kuid nendelt saadustelt ei saadud wäljaweo erimaksu wõtta wastawate normide puudumisel, kuigi Põllutööministeerium peab nende juures teostama wäljaweokontrolli, mis on ühenduses kuludega. Ei ole ka loomulik, et osa eksportartikleid on maksustatud wäljaweo erimaksuga, teine osa mitte. Sellepärast Põllutööministeerium esineski ettepanekuga kinnitada erimaksu normid uutele eksportartiklitele. Puu- ja aedwilja ning marjade wäljaweo kontrolli seaduse kohaselt wäljaweo erimaks ei wõi ületada 1 prots. wäljaweetawa puu- ja aedwilja ning marjade hinnast.

Ärevad päevad.

Rahva meeleolu neljas pealinnas.

Inglise leht „Daily Mail" awaldab kirjatise, mille anname edasi kokkuwõtlikult ja milles kirjeldatakse Euroopa pealinnade meeleolu ärewatel päewadel.

London.

Sajad inimesed seisawad hommikust õhtuni Downingstreetil, et näha ministreid tulemas ja minemas ja nende ilmetest järeldada, mis on teoksil. On jälle kriis, maailmakriis ja sel puhul pääseb kitsast Downingstreetist waewalt läbi, nii palju on seal rahwast.

Kui mr. ja mrs. Chamberlain pühapäewa hommikul läksid oma harilikule jalutuskäigule Hyde-parki, naeratas peaminister rahwahulgale.

„Waadake seda naeratust," sosistas keegi meestest, „saab näha, kas se jääb talle alles!"

Kui ministrid üksteise järele hakkasid saabuma, muutus rahwahulk elawaks. Erilist tähelepanu äratas mr. Edeni tulek. „Mis see tähendab?" imestati, kui Eden kadus wälisministeeriumi. Ja kui siis wälisminister lord Halifax talle sinna järgnes, wangutati üllatunult päid.

Endine sõdur, kel kulunud kuue nööpaugus rippus wahwusmedal, pomises kurwalt: „Öeldi ometi, et wiimane sõda lõpetas kõik sõjad," ja lisas siis wäga tõsiselt: „Nad peawad leidma pääseteel"

Siseminister sir Samuel Hoare tuli naeratades walitsuse koosolekult ja poseeris heatahtlikult fotograafidele. „Ta on sündinud optimist," arwas keegi rahwahulgast.

Nii seisab päewast päewa rahwahulk Downing-streetil, lootuse ja hirmuga waadeldes kõiki, kes sisenewad ja wäljuwad maja nr. 10-st.

Praha.

Tshehhoslowakkia pealinna keskuse moodustab Wenceslausi plats, kus nüüd hommikust hilisööni sagib rahwast. Inimesed käiwad ühe ajalehetoimetuse juurest teise juure, lugedes akendelt wiimaseid uudiseid, peatudes, et kuulata waljuhääldajaist kostwat kõnet wõi wahetada wastu sattunud tuttawaga mõtteid poliitilise seisukorra üle.

Juba minewal reedel hakkasid ettewaatlikud perenaised ostma tagawaraks konserwe, riisi, jahu, suhkrut ja küünlaid.

Gaasimask pole enam mingiks sensatsiooniks, seda oskawad käsitleda kõik ja paar päewa tagasi peeti esimene gaasimaskides malewõistlus.

Kui Praha saksa majja ilmub Karl Frank, Hans Kundt wõi mõni teine Konrad Henleini lähemaid kaastöölisi, läbib saali sosin ja orkester mängib mõnd saksa marssi.

Maja ees aga kõnnib kaks politseinikku edasi-tagasi. Siin on juhtunud rohkem kokkupõrkeid kui kuskil mujal Prahas ja politseinikud peawad nüüd hoolitsema, et wähemalt siin jääks kõik rahulikuks.

Berliin.

Midagi Saksa pealinnas ei reeda, et praegu on otsustawad päewad. Pühapäewal oli Berliinil ta tawaline pühkepäewa unine ilme. Rahwas lonkis mööda tänawaid rahulikult nagu ikka. Ärewust polnud kuskil märgata.

Näiliselt pole saksa rahwas iialgi warem olnud nii wähe sõjakas kui praegu. Omawahel juteldes küsitakse hirmuga, mis on tulemas, sest enamus kardab sõda. Paljud rahustawad endid aga teadmisega, et Hitler ise on olnud sõjas. „Ma ei usu, et ta paiskab Saksamaa sõtta", arwas üks naine rahwa hulgast, „sest ta teab ju kui suuri kannatusi see kaasa toob."

Kuid ei tohi unustada, et kui saabub halwim, kuulab saksa rahwas pimest oma juhtide käske.

Tänavapilt Pariisist.

Prantsuse pealinnas tuntakse pinewat huwi sündmuste arengu wastu ja kõikjal loetakse lehti.

Pariis.

Kuigi prantslased on teadlikud seisukorra tõsidusest, pole meeleolu Pariisis siiski kaugeltki nii ärew kui 1914. a. konflikti eel. Ikka weel loodetakse, et asi laheneb rahulikul teel ja kui mitte, — siis teatakse, et Prantsusmaa on kõigeks walmis.

Pühapäewa ennelõunal arutati kohwikutes poliitilist seisukorda wägagi elawalt, kuid pärast lõunat sõitis enamik rahwast linnast wälja, tennise- ja jalgpalliwõistlusi ning hobuste wõidusõite waatama.

Jaan Lamp suri Kongutas.

14. septembril suri Tartumaal Konguta walla Kupu talu wanaperemees Jaan Lamp, kes sünd. 28. mail 1863. a. Rannus. Siin kaswas J. Lamp ning sai ka koolihariduse.

J. Lamp wõttis seltskonnaelust elawalt osa ja oli tegew reas seltsides. Peale selle oli ta wallawanemaks ja kohtumeheks. Oma talu seadis ta eeskujulikult korda.

Kadunut jäid leinama abikaasa, kolm poega ja tütar.

REVOLUTSIOONI KEERISES

Briti salaluure agendi mälestusi Venemaalt. 2

Mõne minuti pärast saabusid wandeseltslased, igaüks eri küljest. Ainult Shura wenda Sergeid ei ilmunud, ja kuna arwati, et tema tulekut oli takistatud, siis otsustati ilma temata tegewusesse astuda. Shura käis weel korra kontoris ja teatas, et kõik on korras.

Wiis meest astus majja. Maksuamet asus alumisel korral pisikestes ruumides. Walwur seisis sisemise ukse ees. Üllatunud mehele tõsteti rewolwer nina alla ja ta suruti tagatuppa.

Algul läks kõik hästi. Ehmunud ametnikud — neid oli ainult kaks meest — köideti toolide külge ja ka teiselt walwesõdurilt wõeti relwad. Aga parajasti sel hetkel, kui wandeseltslased asusid tühjendama kassat, kostis wäljast sammude müdinat ja jõuk tshekiste tormas sisse.

Orlow oma kaaslastega oli lõksus! Nad wõitlesid meeleheitlikult, kuid ülewõim oli liiga suur.

Ainsana pääses ukse juure Shura Marenko. Ta rewolwer oli tühi, käsi haawatud ja ta poleks iialgi pääsnud, kui wiimsel silmapilgul poleks tuppa sööstnud wõõras, kes tulistas meest, kes jooksis Shura kannul. Shura nägi tema kuju ainult sekundi wältel ja pealegi oli juba üsna hämar. Aga ta pidas oma päästjat wend Sergeiks, kes hilinenult oli pärale jõudnud. Tormates tänawale, hüüdis ta weel, et wend põgeneks kohe.

Shura ise jooksis Nikolai jaama kaubaaitade warju ja hoolimata oma haawatust käest tal õnnestus hüpata just liikuma hakkawale kaubarongile.

Retk oli täielikult nurjunud. Kolja Orlow ja ta kolm sõpra olid tapetud. Kuid Shura Marenko kuulis alles mitu kuud hiljem, et isik, kes päästis tema elu, polnud mitte tema wend Sergei, nagu ta oli arwanud, waid Sonja, Orlowi õde.

Sonja oli palunud oma wenda, et see wõtaks ta kaasa, kuid wend oli keeldunud. Lõpuks ta siiski oli nõustunud, et Sonja jääks wahti pidama wäikesesse teemajja, mis asus ainult paar maja edasi. Kuid tal polnud aimugi, et Sonja ilmus sinna meesteriietuses, warustatud rewolwriga, mille ta oli wõtnud wenna salalaost.

Sonja oli näinud wandeseltslasi kaduwat majja ja imestanud, et nende seas polnud Shura wenda Sergeid. Ja siis ta oli silmanud tshekiste, kes tormasid sündmuskohale mõni minut hiljem.

Tsheka küüsis.

Niipea kui kõlasid paugud, tormas Sonja oma sõpradele appi. Esimesel pilgul märkas ta, mis oli juhtunud ja aega wiitmata tulistas ta tshekisti, kes tõstis parajasti rewolwri, et surmata Shura Marenkot. Sonja oli wäledam ja tshekist langes oiates põrandale. Shura pääses, hüüdes waljusti: „Tubli, Sergei! Põgene!"

Aga Sonja ei saanud tema nõuandele järgneda, sest tshekistid piirasid ta ümber ja wahistasid ta.

Sonja ja Shura Marenko olid kihlatud ja kawatsesid lähemal ajal abielluda, kuid nüüd lahutas neid kuri saatus.

Sõites logisewas loomawagunis ida poole, imestas Shura Marenko endamisi, kuidas ta wend, kes oli hilinenud, oli saabunud just parajal silmapilgul, ja ta heitas lootust, et ka Sergeil oli õnnestunud põgeneda.

Samal ajal aga waewles Sonja wanglas, teadmata, mis teda ootab. Esimesed kolm nädalat peeti teda tsheka kongis, kust ta igal öösel wiidi ülekuulamisele. Ta jutustas rööwretkest peagu õieti, asendades Shura nime waid Sergei Marenko omaga. Sellega lootis ta oma peigmeest tsheka küüsist päästa, lootes, et nad hakkawad jälitama Sergei Marenkot.

Akulina, kes teeskles teadmatust, oli endale kaubelnud wälja loa Sonjale toitu wiia, nii et ta päriselt ei tarwitsenud nälgida.

Tema oli see, kes jutustas meile Sonja wintsutustest wanglas.

Waest tüdrukut ei lastud ainustki ööd rahulikult magada. Keskööl wiidi ta kohtuuurija kabinetti, kus ta pidi istuma mustas tugitoolis nii, et laualambi walgus langes talle otse näkku.

Teda kuulas üle komissar Judin, kes ei uskunud Sonja seletust. Ta arwas nimelt, et retkest osawõtjaid oli palju rohkem ja oletas, et Sonja tahtlikult warjas nende nimesid.

Ähvardused.

„Teil on wõimalus end päästa," rõhutas Judin korduwalt, „saate otsekohe wabaks, kui teatate meile oma kaaslaste nimed ja aadressid."

Jutustades sellest kõigest hiljem, ütles Sonja, et ta olnud ülekuulamisest nii wäsinud ja tülpinud, et ta sageli sulgenud silmad, nagu kusagilt kaugusest kuuldes komissari häält: „Kas teate, et wõin teid siinsamas maha lasta? — Annan teile wiimase wõimaluse..."

Ja siis oli kõlanud kaks rewolwripauku ja kuulid olid wuhisenud ta kõrwust mööda. Nagu haawatult ta oli langenud põrandale ja laskmine oli jatkunud.

Kui ta hetke pärast oli awanud silmad, oli tuba olnud täis suitsu ja silmapilgu ta oli arwanud, et ta tõesti on haawatud. Aga siis oli ta üles tõstetud ja uuesti istuma asetatud.

„Teie pole surnud," ütles Judin, „lasksin paukpadrunitega. Pole meeldiw surra, mis? Elada on parem, eks ole... Teil on weel waliku wabadus..."

Siis hakkas Sonja silme ees kõik keerlema. Ta kõrwad kumisesid ja ta kaotas teadwuse. Kuid enne weel kuulis ta ähwardust: „Elusana teie siit enam ei pääse..."

(Järgneb.)

Jumalateenistus 8 piiskopiga

Eesti, Soome ja Läti apostliku-õigeusu kiriku juhtide konverents 23.–25. sept. Petseris.

Eesti apostliku-õigeusu kirikupea metropoliit Aleksandri algatusel astub Petseri kloostris 24. septembril kokku Eesti, Soome ja Läti apostliku-õigeusu kiriku piiskoppide nõukogu. Nõukogu koosolekuist, mis kestawad 25. septembrini, wõtawad osa peale metropoliit Aleksandri Eestist weel Petseri ülempiiskop Nikolai ja Narwa piiskop Paawel. Soomest saabuwad nõupidamisele peapiiskop Herman ja Karjala piiskop Aleksander ning Lätist metropoliit Augustin, Jelgawa piiskop Jakob ja Jersitski piiskop Aleksander. Piiskoppide nõupidamisel tuleb arutusele kirikute ülemaailmline ühinemise küsimus, ühise eindaja saatmine ülemaailmalise kirikute konwerentsile, usuõpetuse küsimus koolides ja rida teisi kirikute ellu ja piiskoppide otsustamisele kuuluwaid küsimusi.

Ühenduses nõupidamisega peetakse Petseri kloostri kirikus suur pidulik jumalateenistus, millel teeniwad kõik kaheksa nõupidamisest osawõtwat piiskoppi, igaüks oma maa keeles.

Selline jumalateenistus, kus teeniwad kaheksa piiskoppi, on esmakordne Eesti apostliku-õigeusu kiriku ajaloos ja esmakordne ka teiste Balti riikide apostliku-õigeusu kirikute elus.

Paju monumendi mullatööd walmiwad sügiseks.

Sangaste mehed toovad 20 km kauguselt 200 koormat mulda monumendile.

Kewadel alustatud Paju monumendi ehitus- töödega on niiüd jõutud niikaugele, et ligikaudu pool teha olewatest mullatöödest on walmis. Tänu asjusid mullatöödele 3. pataljoni sõdurid, kes waremgi mulla kokkukandmisel kaasa on aidanud ning eelolewal pühapäewal saabub Pajju Kuperjanowi pataljon pea terwes koosseisus, et aidata püstitada monumenti oma eelkäijate wõitluswäljale. Kuigi komiteele suuri summasid enam waruks ei ole, loodetakse maakonna kodanike kaasabil monumendi mullatöödega sügiseks walmis jõuda, et kokkukuhjatud muld talwel küllaldaselt saaks wajuda ning kewadel wõiks asuda monumendi wäljse ilme wiimistlemisele.

Kuna Paju wäljal kerkiw monument peab kujunema kogu Walgamaa wabastamise sümboolseks tähistajaks, siis tuntakse monumendi püstitamisele kõikides waldades soojalt kaasa. Nii on Sangaste põllupidajate poolt komitee juhatusele teatatud, et Sangaste elanikud tahawad tuua monumendi jaoks 20 km kauguselt 200 koormat mulda.

Hobused vedasid autot.

Rakveres korraldati ardenni hobuste veovõistlus.

Võistlusvedu täies hoos. Hobune on rakendatud auto ette.

Rakweres toimus neljapäewal ardenni-hobuste tõuseltsi korraldusel ardenni tõugu hobuste wee- ja sõiduwõistlus, mispuhul Rakwerre olid sõitnud ka riikliku hobusekaswanduse juhataja M. Ilmjärw, ardenni hobuste tõuseltsi esimees Ed. Kello, Põllutööloja hobusekaswatuse nõunik K. Erenurm j. t. Wõistlusi jälgis rohkesti rahwast.

Esmakordselt kasutati wõistlusel weowõime kindlaksmääramisel dünamomeetrit, milline ostetud Põllutööministeeriumile selleks otstarbeks ja läks maksma 1500 kr. Dünamomeetri töötu on wõistluste korraldamine lihtsam, pole waja enam koormata sõidukeid suurte sadade pundade raskuste koormatega, mis tihtilugu rikkus weowahendeid. Nüüd oli asetatud sõidnauto ette hobune rangidega ja ühenduskohta wahele dünamomeeter. Koormat suurendati autos juhi poolt üha suurenewa pidurdamisega, kuna dünamomeeter registreeris hobuse jõupingutuse.

Weowõistlusest wõttis osa 7 hobust, tagajärjed kujunesid järgmiseks: 1. 6-a. mära „Taimi" (omanik A. Taliga), weowõime 550 kg, eriarwestus, kuna hobune wedas üle 7000 kg raskust koormat. 2. Riigi sugutäkk „Joonas" (pidaja Kallasmaa Karitsal), weowõime 550 kg. 3. riigi sugutäkk „Asko" (pidaja A. Unstalu Rägawerest), weowõime 520 kg.

Sõiduwõistluse distants oli 3 klm. Esikohale tuli täkk „Joonas", 2. mära „Taimi" ja 3. täkk „Asko". Üldkokkuwõttes tuli wõitjaks täkk „Joonas", kelle omanik sai auhinnaks Põllutööministeeriumilt 30 kr., 2. „Taimi", 3. „Joonas", 4. „Loyal" (riigi sugutäkk), 5. „Jairo" (riigi sugutäkk). Üldise auhindadeks 80 kr.

Suuremaks raskuseks, mida hobused wedasid, oli 7000 kg, rekord sellel alal on Põltsamaal, kus hobune wedas 8000 kg.

„Sudeetlaste vabariik" oli juba olemas.

Ta püsis 27 päeva ja likvideeriti sakslaste endi poolt.

„Paris Midi" tuletab meelde unustatud ajaloolist episoodi 1918. aastal. Ülsteist päewa pärast seda, kui Washingtonis oli wälja kuulutatud Tshehhoslowakkia wabariik, ja päew pärast seda, kui Prahas moodustati riikliku wõimu keskus, — 29. oktoobril 1918 — kuulutas dr. von Auen Reichenbergis „Böömi sakslaste autonoomse walitsuse" wälja. Selle koosseisu kuulus 3 sudeetlaste „alam-walitsust". Esimene neist moodustati Tshehhi Sileesias, teine Lõuna-Moraawias ja kolmas „Böömimetsas". Need kolm ebamäärast organismi nõudsid lahkulöömist Tshehhoslowakkiast ja ühendamist enne Austriaga, pärast aga Saksamaaga. Tolleaegne Tshehhoslowakkia wälisminister Krofta leidis sudeetlaste walitsuse olemasolu olewat wõimatu, kuna kolme ühiku wahel puudus igasugune majanduslik ja geograafiline side. Samale arwamisele jõudsid ka sudeedi-sakslased ise, tunnistades, et Sudeedi piirkond moodustab Böömimaaga lahutamatu osa.

Sama aasta detsembris marssisid Reichenbergi tshehhi wäed ja Auen emigreerus Wiini. Sellega lõppes „sudeetlaste wabariik", mis oli püsinud 27 päewa.

Salapitsatihoidja ruttab Genfist Londoni.

ETA. Genf, 16. septembril.

(Havas.) Siin ollakse kindel, et Briti salapitsatihoidja lord de la Warr lahkub täna Genfist, et osa wõtta Briti walitsuse koosolekust.

Kuidas elab Poola talupoeg?

Eluruumide viletsus vapustav.

Uhe voodi kohta 3—4 inimest.

Kiire, osalt isegi tormiline tööstuse areng Poolas laseb kergesti unustada, et põlduhariw rahwas maa paljudes osades elab weel õige mahajäänud tingimustis, kuid 100-st poolakast (wiimase rahwaloenduse järele) elab 72 külades ja enam kui 60% saab oma elatise põllumajandusest. Nii kirjutab üks wälismaaleht (Memeler Dampfboot) ja jatkab edasi:

Et Poola talupoja olukord sugugi roosiline pole, tõendab hiljutine uurimus dr. Marcin Kocprzak'i poolt, mille awaldas nüüd Warssawi sotsiaalmajanduse instituut. See rahwamajandusteadlane on oma uurimuses käsitlenud 1528 talumajapidamist ühes maakonnas ja nimelt mitte rikkas mustamulla piirkonnas ega selge puudusе ja nälja maakonnas, waid umbes 100 km Warssawist loode pool asuwas Plozk'i maakonnas, mida wõib pidada oludelt keskmiseks. Tema teos „Plozki küla olemasolu tingimused" annab ülewaatliku pildi maa elutingimustest, mida mingil wiisil ei ilustata. — Kained arwud kõnelewad enda eest.

Elaruumide kitsus ja terwislikud olud on wapustawad.

18,3% uuritud maaelanikest asub onnides, milles on waid üks ruum. 53,8% asub kahetoalistes elamuis. Wähem kui 1/5 omab enamwähem küllaldaseid eluruumid. 94 juhul aga tuleb enam kui 6 isikut ühe toa peale. Kõige wiletsamais tingimustis elawad asunikud, kes sageli peawad aastate kaupa asuma sawi- ja muldonnides, enne kui nad suudawad asuda majaehitamisele. 43,4% majadest on ebaterwislikult niisked, täpselt 50% puudub põrand. Umbes 2/3 majadest on puust, 19% sawist ja ainult 15% korrapäraselt müüritud.

Weel halwem on lugu kodu sisustusega.

Keskmiselt magab ühes woodis 2,3 inimest. Ainult 680 woodil on üks kasutaja, 2376 on neid 2, ülejäänuid aga 3, 4 või enamgi. Toolidest on samuti suur puudus: 1528 talumajal on kokku 5248 tooli, s. t. ühe perekonna kohta tuleb 3,5—5 isiku kohta 3 tooli. Lapsed peawad sageli sööma seistes. 70 majapidamises polnud isegi ühtegi tooli, järgnewas 90 oli igaühes üks tool. Ainult 44 elamus oli weekausse. 101 polnud mingit nõu, mida oleks kasutatud ainult pesemiseks. 73 perekonnal polnud üldse käterätti, enam kui 70% kõigist juhuseist pidi terwe perekond jagama üht käterätti. 58 majapidamises puudus täielikult seep.

Weidi parem on lugu rõiwastusega, kuigi kwaliteet ja walmistamine on odawaimat liiki. Talupoja kodust kangakudumist esineb weel waewalt, ja wabrikusaaduste ostmiseks puudub raha.

Majade walgustus on wiletsa. Ainult 6% petroleumilampidest omas moodsat lambipead, 1557 lambist oli ainult 132-l lambiwari. 5 perekonnal polnud üldse õiget lampi, waid ainult üle 50 aasta wanad „tattninad". Loomulikult piiritakse nii wähe kui wõimalik kasutada kunstilikku walgust, et kokku hoida petrooleumi.

Kõetakse turbaga, hagudega ja jätetega. Üle 30% uuritud perekondadest ei omanud üldse kella.

Ainult 15% kaewudest oli õieti rakestatud, ülejäänud loomulikult kõwasti reostatud. 22,7% majapidamisist ei oma üldse oma kaewu, waid peawad wett tooma naabreilt.

Arstlik hoolekanne on ka täiesti puudulik. Ka siis, kui arwata juure Plozki linn oma 33.000 elanikuga, langeb ühele arstile umbes 4000 elanikku ja maaala, mille suurus 44 km². Nagu märgitud, on see maakond keskmiste elatistingimustega. Waeseis idaprowintses oma kehwa liiwapinnaga on olud weel palju halwemad. Ei saa ega tohi salata, et talupojaskonna majanduslikku ja sotsiaalse heaolu tõstmiseks on juba palju tehtud, aga palju enam jääb weel teha, kirjutab see leht.

Senno uus koolimaja avatakse pühapäeval.

Senno wallas Petserimaal, awatakse eelseisewal pühapäewal pidulikult sellekohase aktusega uus äsjawalminud algkoolimaja, milline suuremaks algkoolimajaks maal. Hoone ehitamine kestis kaks aastat, kusjuures ta maksma läks 130.000 krooni. Maja on täiesti moodne — omab weewarustuse, keskkütte ja elektriwalgustuse. Senno algkool on ka üks suuremaid algkoole maal, kuna seal õpib ligi 500 õpilast, kusjuures klassikomplekte on 13.

Kohila jaamaülem J. Erg 50-a.

16. septembril pühitseb Kohila jaamaülem Johann Erg oma 50 a. sünnipäewa.

J. Erg sündis 1888. a. Abja wallas. Astus raudteeteenistusse 1907. a. Mõisaküla jaama õpilasena, 1909. a. määrati ta sama jaama telefonistiks, 1911. a. Pikksaare jaama kaalujaks, millisel kohal töötas mitmes jaamas. 1914. a. määrati ta Nõmme-Wäike jaamaülemaks, 1928. a. Käru jaamaülemaks ja 1932. a. Kohila jaamaülemaks, millisel kohal teenib praegugi.

Juubilari tuntakse kohusetruu ja wastutuleliku ametnikuna, millega ta on wõitnud üldise lugupidamise. Peale selle wõtab J. Erg energiliselt osa ka seltskondlikust elust, olles tegew mitmes organisatsioonis.

Hiiumaal uppus pull kaevu.

Hiiumaal, Kõrgessaare wallas kukkus talupidaja Paul Kõrmi aastane pull karjamaal madalasse raketeta kaewu. Kuna keegi ei näinud pulli kaewu kukkumist, lämbus loom seal warsti. Omaniku kahju 100 krooni.

Kõrge nisusaak Põhja maakerapoolel.

Rooma põllumajandusliku instituudi andmeil on 1938. a. Põhja maakerapoole nisusaak ületatud eelneva 1929.—31. a. kõrgseisu keskmise tubli kümnendiku võrra. Põhja maakerapoole 1929. a. nisusaaki hinnati 943 milj. kv., 1930. a. oma 922 milj. kv. ja 1933. aasta oma 923 milj. kvintaalile.

Lõikuspüha Satserinnas.

Petserimaal Satserinnas, kohaliku koolimaja juures, korraldawad seltskondlikud organisatsioonid pühapäewal algusega kell 10 homm. lõikuspüha. Kõnelewad seal Riigiwolikogu liige M. Kaliste ja riikliku propagandatalituse nõunik O. Wiirsoo.

Torm viis Hiiu kalurite püünised.

Kahju 1000 krooni.

Wiimastel päewadel merel walitsenud tormis kannatasid suuri kahjusid Hiiu saare kalurid, kellel Hiiumadala lähedal torm wiis minema 1000 krooni wäärtuses püügiriistu ja wõrkusid. Kõige suurema kahju osaliseks sai kalur A. Essenbaum. Kalurid ise pääsesid suure waewaga eluga randa. Kahekssal püügist osawõtnud kaluril wiis torm wõrgud minema.

Palgapäev tekitas Kiviõlis löömingu.

Neljapäewal tekkis Kiwiõli tööliselamute wahel suurem kaklus, kus joobnud kaewurid üksteisele hoope hakkasid jagama käesolewate karbiidilampidega. Meeste kaklust püüdsid segada naised, kes aga lahinguplatsilt minema aeti. Kisa ja lärmi peale walgus kokku suur rahwahulk.

Mürgel tekkis ka kohalikus tõrtsis, kuhu korda tooma kutsuti politsei. Enne aga, kui politsei kohale jõudis, olid mürgeldajad kadunud.

Õhtul tungisid joobnud kaewurid Kalter ja Lehtmaa ühe oma naabri korterisse, hakates korteriomanikke peksma. Wiimaste poolt löödi aga kallaletung tagasi ja kohalerutanud konstaabel kõrwaldas rahurikkujad.

Kuna oli palgapäew, siis oli kogu Kiwiõli täis joobnute kisa ja kära.

Mida üritavad maanaised eelseisval tööhooajal?

„Kas Maanaiste Keskseltsi sekretär pr. Samarüütel?"

„Kuulan."

„Kas te wõiksite öelda, mis on Maanaiste Keskseltsil kawatsusel eelseiswaks talwehooajaks?"

„Jatkame endist tööd kursuste korraldamise ja nõuande alal. Tahame senisest rohkem rõhku panna ükskõnõuandele, mis, nagu näitawad kogemused, on wäga wajalik ja annab häid tagajärgi."

„Kuidas on lugu kodukorrastuswõistlustega?"

„Eelolewal tööhooajal algawad uued kodukorrastuse wõistlused. Praegu wõtab wõistlusest osa üle 200 talu, sügisel tuleb juure weel 50 talu, kui mitte rohkem.

Endiselt jatkame rahwariiete propagandat."

„Mis on teie lähemaaja tähtsaim üritus?"

„Emade- ja lastenõuandla awamine Järwa-Jaanis, kus selle järele on wäga suur wajadus. Eeltööd nõuandla awamiseks on käimas ja awamine toimub ligemal ajal."

„Millistele kursustele ja nõuandele panete sellel hooajal suurimat rõhku?"

„Püüame senisest rohkem rõhku panna terwishoiu ja koduse kaswatuse nõuandele, aga selle kõrwal muidugi ka kõigele muule, nagu kodukäsitöö, kodukorrastus ja aiatöö. Praegu on meie nõuandjad Tallinnas ja wõtawad osa Kodumajanduskoja poolt korraldatud täienduskursustest. Tulewal nädalal algab kursus naiskäsitöö konsulentidele. Eelolewal hooajal läheb meil wälja 50 nõuandjat."

Nehatu luuameeste verine tüli.

Nehatu wallas elutsew Alfred Mööl käis tänawu kewadel 15. märtsil koos Eduard ja Oswald Kaasikuga metsas luuaraagusid raiumas. Õhtul koduteele asudes, ostsid mehed wiina ning jõid endid purju.

Nehatu wallamaja lähedale jõudes tungis Eduard Kaasik oma wennale Oswaldile kallale, ähwardades teda liiga käesolewa kiiniga. Et lõömist takistada, astus Mööl wahele. Säärane segamine wihastas aga Eduard Kaasikut ning wiimane tungis nüüd Alfred Möölile kallale. Ta löi Möölile käesolewa kiiniga wasemasse käsiwarde sügawa haawa, kust hakkas woolama rohkesti werd.

Mööl toimetati arsti juure, kus selgus, et temal olid käsiwarre lihased lõigatud läbi, missugune wigastus tunnistati raskete liiki kuuluwaks.

Eduard Kaasik wõttis ülekuulamisel õigeks, et löönud kiiniga Mööli, kuid löömise põhjuse kohta ei teadnud midagi seletada, kuna olnud sel korral tugewasti joobnud.

Tallinna ringkonnakohus, kus see asi oli neljapäewal arutusel, mõistis Eduard Kaasiku üheks aastaks 6 kuuks wangimajja. Peale selle rahuldati Alfred Mööli tsiwiilnõudmine.

Järwamaa uued piirid on kindlad.

Maakond suureneb üle 1000 elaniku wõrra. — Esna muutub Kareda wallaks. — Suur osa Wahastu wallast läheb Harjumaa külge. — Maakonnas jääb 1. aprillist 1939. a. 9 wallamaja tühjaks.

14. septembril otsustati katastriametis lõplikult Järwamaa piiride muudatused seoses waldade reformiga. Nagu wastawatest kokkuwõtetest selgub, suureneb Järwamaa elanike arw üle 1100 wõrra, tõustes umbes 50.200-le. Wallanimedest muutub Esna, kuna ta ristitakse ümber Karedaks. Seega jääwad tulewikus, alates 1. aprillist 1939. a., Järwamaale Albu, Ambla, Kareda, Koigi, Käru, Lehtse, Mäo, Rakke, Särewere, Wajangu, Wäinjärwe, Wäätsa ja Wõhmuta wallad — arwult 13 walda, kuna 7 walda kaob. Ühel ajal sellega muutuwad ka wallamajade asukohad ning terwelt 9 wallamaja tuleb tulewikus kasutusse teiseks otstarbeks.

Lõpliku waldade administratiiwse ümberkorralduse kawa kohaselt suureneb Järwamaa nii elanike arwult kui ka maa-alalt. Waldade piirid jääwad üldiselt samadeks, nagu neid esitas maawalitsus, wälja arwatud paar wäiksemat muudatust ja need muudatused, mis tingitud maakonna piiride muutusest.

Järwamaa saab teistest maakondadest juurde

maa-alasid ja elanikke üsna mitmele wallale. Nii saab Käru wald Kain wallast Tammistu küla 2 talu umbes 10 inimesega, Ingliste wallast Kädwa (240 elanikku), Sonni (113) külad ja Laane uudismaa-asunduse 102 inimesega. Lehtse wald saab Pillapalu asunduse 115 elanikuga, Saksi wallast Saksi asunduse 154 elanikuga, Saksi küla 114, Saunaküla 72, Priima küla 29, Kaarli as. 38, Kaarli-Piilu küla 79, Uus-Piilu küla 91, Loksu as. 75, Lokuta küla 75, Wahakulmu küla 26 ja Undla wallast Imastu asunduse 218 ja Torma küla 74 elanikuga. Rakke walla külge tuleb Kamariku küla 2 talu 4—5 elanikuga, Wajangu wallaga liitub Wao wallast Araski asundus 38 elanikuga ja edelas asuwa metsamaa-alaga. Koigi wald saab juurdelõikeid Wiljandimaalt Imawere wallast, kust tuleb Järwamaa alla Laimetsa as. 219 elanikuga ja Rutikwerest Rutikwere as. ja Pendimetsa küla 201 elanikuga.

Samal ajal

läheb aga ka järwamaalasi teiste maakondade alla.

Nii läheb Albu walla küljest Triigi walla külge Kautlasaare talude piirkond, Wahastust Kain walla külge koguni suurem osa ja nimelt 460 elanikuga. Järwamaa ja Wäätsa walla külge jääb praeguse Wahastu kirdesopp metsamaaga ja idasopp. Rakkest läheb ära Waimastwere walla külge Wägewa alewik, Selli küla ja asundus 450 elanikuga. Seniste umbkaudsete arwestuste järele läheb Järwamaalt ära üldse 910 elanikku, juurde tuleb aga 2017 elanikku. Seega

tuleb Järwamaale juurde 1107 elanikku.

Nagu juba üteldud, on wallapiirides muudatusi wähe. Muutuwad peale maakondade piiride muutustega otseses seoses olewate weel Wõhmuta, Wajangu ja Wäinjärwe piirid. Nimelt tuleb Kaarli as. Wäinjärwele ja Ramma küla täielikult Wõhmutale. Ülejäänud osas muutuwad waldade piirid nii, nagu see oli ette nähtud maawalitsuse kawas, mis meie lehes toodud juba warem. Walla nimedest muutub Esna walla nimi, kuna

Esna wald muutub Kareda wallaks.

See nimemuutus on täielikult põhjendatud ja ajalooline, sest praeguses Esna wallas tõenäol. muinasaegses Rendowi ehk Embere kihelkonnas) asus Suur-Kareda küla, millist korduwalt nimetab ka Läti Henriku kroonika kui Eesti suurimat ja jõukamat asulat. Rohkem walla nimesid Järwamaal ei muutu. Küll aga muutub wallamajade asukohti, kuna teatawasti Mäo wallamaja tuleb tulewikus Paidesse, Lehtse wallamaja Tapale ja Wõhmuta wallamaja Järwa-Jaani alewikku. Nimi jääb Wõhmuta wallal samaks.

1. aprillil 1939. a. on praeguste arwestuste järele Järwamaa waldadel elanikke: Albul — 3752, Amblal — 4475, Karedal — 3521, Koigil — 3170, Kärul — 2425, Lehtsel — umbes 3800, Mäol — 3805, Rakkel — 2455, Särewerel — 5680, Wajangul — 3900, Wäinjärwel — 4700, Wäätsal — umbes 2000 ja Wõhmutal — 4430. Suurimaks wallaks kujuneb Järwamaal seega tulewikus Lehtse wald, järgnewad elanike arwu järele — Särewere, Wäinjärwe (praegu suurim). Wõhmuta, Ambla. Wajangu, Mäo, Albu, Kareda, Koigi. Rakke, Käru, kuna kõige wäiksemaks wallaks jääb Wäätsa wald.

Lõpuks kerkib küsimus,

mis saab kaduwate waldade wallamajadega?

Wallamaju jääb üldse tühjaks 9 ja nimelt Alliku, Anna, Kapu, Kirna, Kuksema, Lehtse, Mäo, Nõmküla ja Wahastu. Neist läheb Järwamaalt ära ainult Wahastu, milline tõenäolikult antakse kooli kasutusse. Samuti koolide kasutusse lähewad ka Alliku, Anna ja Kuksema wallamaja. Esialgu jääb kasutamata Kapu wallamaja, kuhu tulewikus tõenäolikult tuleb wanadekodu. Kirna wallamaja läheb rahwamajaks, milline seal praegu puudub. Rahwamajana kasutatakse koolimaja, kuid tulewikus ei peeta seda just soowitawaks. Lehtse wallamaja arwatawasti läheb realiseerimisele ühes maa-alaga, Mäo wallamaja samuti nagu Kirna muudetakse rahwamajaks, kuna Kapu kõrwal teiseks wanadekoduks jääb Nõmküla wallamaja.

Waewalt saab loota, et Mäo, Lehtse ja Wõhmuta wallad suudawad ehitada endale uued majad üles 1. aprilliks. See on wõimatu ja seepärast tuleb neile wallawalitsustele otsida esialgu Paides, Tapal ja Järwa-Jaanis üüriruumid. Eriti walmistab selles mõttes raskust Mäo wald, kuna Paides ei teata praegu olewat ühtki sobiwat kohta. Tulewikus saab ehk wald praeguse maawalitsuse maja, kuna keskkasutus ju teatawasti ehitab endale lähemal ajal uue peawarju.

Raplalaste autosõit lõppes löömingaga J.-Jaanis.

Kesknädala õhtul peatus J.-Jaani alewikus läbisõidul seltskond Rapla inimesi. Lõbus seltskond wiibis kohalikus restoranis, kust ärasõidule asuti õhtul kella 10 paiku. Restoranist wäljudes tekkis raplalastel tüli Kuksema walla mehe Ferdinand Sõetiga, kellel tuli alla wanduda harjulaste lööksalgale ja katkilöödud peaga minna arsti juurde. Politsei poolt alustati juurdlust süüdlase tabamiseks, kelleks arwatawasti Raplas elutsew Olew Nurmse.

Korrawalwurid wõistlesid Paides.

Teisipäewal, 13. sept. toimusid Paides politseiüksuste wahelised sõjalised kolmewõistlused. Wõistlusist wõtsid osa Paide ja Türi politseijaoskondade ning Paide kriminaalpolitsei meeskond. Indiwiduaalselt tulid kohtadele: 1) kordn. M. Pärtel — 1394 p.; 2) kordn. W. Aulik — 1326 p.; 3) kordn. H. Kõiw — 1270 p. Üksusest oli parimaks Paide politseijaoskond 10.566 punktiga, iga mehe keskmine 1056,6 p. Türi politseijaoskond 2813 punktiga — keskmine — 703,1 p. ja Paide kriminaal-politseijaoskond —

Kiriklikud teated.

Paide kirik. Pühapäewal jumalateenistus kell 11 homm. Jutlustab õp. L. Wahter.

Anna kirik. Pühapäewal kell 11 hommikul jutlustab õpetaja G. Pärli.

Järwa-Jaani kirik. Pühapäewal kell 11 homm. jumalateenistus, waimulik kirjandus. Jutlustab õp. A. Rosenstein. Kell 4 p. l. Wajangu rahwamajas jumalateenistus laululehtedega Wajangu piimaühingu 25 a. juubeli puhul. Jutlustab abiõp. L. Wahter. Kirikumaksu tasumise tähtpäew 1. okt. s. a., peale tähtpäewa 50 senti lisamaksu.

Järwa-Madise kirik. Pühapäewal jumalateenistus harilikul ajal.

Järwa-Peetri kirik. Pühapäewal kell 11 homm. kirikus suur kontsert-jumalateenistus paljude solistide kaastegewusel. Lit. ja jutl. õp. Kõrw. Kell 20 rahwamajas suur kontsert-ball.

Wahastu kirik. Pühapäewal kell 11 homm. kirikus jumalateenistus nkk. juubeli puhul ühes nkk. liikmete wannutamisega. Jutlust. õp. A. Kõiw.

Tapa-Jakobi kirik. Pühapäewal, 18. skp. kell 11 homm. kõstripüha. Kell 6 õhtul kirikus noorsoojumalateenistus. Laululehed. Pärast jumalateenistust samas järelkoosolek noortele.

Tapa ap.-õigeusu kirik. Laup., 17. sept. ja pühap., 18. sept. jumalateenistust ei ole.

Wajangu piimaühing 25-aastane.

Üle 1200 lehma piim töötatakse Wajangul ümber. Käesolewal aastal on piimahulk suurenenud 15 protsenti.

Eelolewal pühapäewal, 18. skp. tähistatakse Wajangul sealse piimaühisuse 25-a. tegewuse juubelit. Nimetatud sündmuse tähistamiseks korraldatakse kell 3 p. l. aktus Wajangu rahwamajas. Waimuliku talituse peab õp. L. Wahter, kõnega teemal „Põllumees ja ühistegewus" esineb J. Pullissaar ühistegewuskojast. Järgneb ülewaade 25-a. tegewusest, terwitusi jne. ning lõppsõna. Kell 18 on korraldatud kooswiibimine rahwamajas.

Wajangu piimaühisusele pandi alus 1913. aastal, millal ümbruskonna ärksamaid karjapidajaid asutasid kohapeal Einmanni ühispiimatalituse. Põhikiri kinnitati 5. juulil 1913. a. ning peakoosoleku poolt waliti esimesse juhatusse J. Rannamees (†), T. Sipsak ja P. Udal (†). Waremini tegutses Wajangu külas wiie taluperemehe poolt ülalpeetaw erameierei, kelle käest renditi algul piimatalituse ruumid, kus meier Rebase juhatusel hakati walmistama wõid, kohupiima ja juustu. Aast-aastalt suurenes ühispiimatalituse tegewus, kuna karjapidajad jõudsid weendumusele, et see on soodsam ja tasuwam moodus piima realiseerimiseks. 1924. aastal ehitas ühing juba endale ajakohase piimatööstushoone, kus alustati tegewust 25. märtsil 1925. aastal. Tööstuse sisseseadet on järjekindlalt täiendatud ja uuendatud, mille tõttu praegune sisseseade wõimaldab walmistada kwaliteetprodukte. Praegu walmistab ühing, mis 1936. a. ümber nimetati „Wajangu piimaühisuseks", esimese sordi eksportwõid ja kaseiini. Hiljuti lõpetati tööstuse uue katlahoone ehitus ning kawatsusel on moodsa wõi hoiu- ja jääruumi ehitamine, mis wiiakse läbi tulewal aastal. Poolehoiu suurenemist ühingu wastu näitab kujukalt kokkutoodawa piimahulga kasw: kui algul piima kokku tuli waid mõnisada kilogrammi päewas, siis nüüd on päewane norm juba tõusnud 7000 kg peale.

Muuseas on piimaühing oma puhaskasust jõudumööda toetanud kohalikke seltskondlikke organisatsioone, nagu tuletõrjet, haridusseltsi jne. Ühingu juhatusse kuuluwad praegu H. Jaam (kauaaegne esimees), H. Kulli ja J. Rammo; piimatalituse juhatajaks on K. Uusaru, raamatupidajaks E. Kulli ning rewisjonikomisjonis H. Lind, A. Tampuu ja A. Roosileht. Waremalt on pikemat aega juhatuses tegutsenud G. Wulp, J. Lauk ja R. Mõistlik.

Liikmeid on ühingul praegu 154, kes omawad kogusummas üle 900 lehma. Piimatoojaid on aga üle 180 ning nende lehmade koguarw tõuseb üle 1200. Möödunud aastal toodi tööstusse piima üldse 1.755.262 kg, mille eest maksti wälja 130.173.51 kr. Aasta tegewus lõppes 573-kroonise puhaskasuga. Käesolewal aastal on kokkutoodawa piima hulk suurenenud mullusega wõrreldes üle 15 protsendi, wõi on kroonitud I auhinnaga ja tunnustatud wäga heaks.

Tapa valmistub skautide kokkutulekuks.

Kliistripühade ajal Tapal toimuwale üleriigilisele skautjuhtide aastakongressile üle 500 skautjuhi. — Kindral Laidoner külastab kongressi.

Nädalawahetusel wiibis Tapal skautide peastaabi sisesekretär n.-skm. R. Kärner, kes tutwus kohapeal XIV üleriigilise skautjuhtide aastakoosoleku ettewalmistustöödega ja ühtlasi andis wajalist informatsiooni selle kohta, millises ulatuses peastaap soowib tänawust kongressi läbi wiia. Peastaabi esindaja wiibis ka Tapa skaudisõprade seltsi koosolekul, kus arutati läbi juhtidekongressi üksikasjalised päewakawad, osawõtjate toitlustamise ja majutamise küsimused. Nagu üldsusel juba teada, toimub tänawune skaudijuhtide aastakoosolek Tapal 29. okt. — 1. now., seega kolme päewa jooksul. Kuna nimetatud ajawahemikul seisab ka õppetöö koolides, siis on wõimaldunud kongressi kasutusse saada mõlemad koolimajad — algkool ja ühisgümnaasium, ning lisaks neile weel uus keskkoolihoone, mille osalise walmisehitusega loodetakse selleks ajaks ka toime tulla. Aastakoosoleku pidulik awamine toimukski Tapa uue haridustempli aulas ja on peagu kindel, et sellest wõtab osa ka meie noorteorganisatsioonide peawanem kindral J. Laidoner, koos HM noortejuhi kol. Wellerindi, skautide wanema skm. R. Kannu ja teiste juhtiwate noorsootegelastega.

Aastakoosoleku töökawa on tänawu wõrdlemisi laiaulatuslik. Meie noorsooliikumises on kerkinud üles mitmeid wäga aktuutseid päewaprobleeme, mille suhtes tuleb skautide juhtidel wõtta oma läbimõeldud ja kindel seisukoht. Samuti on skautide organisatsioonil omal ees mitu suursündmust, millest mainigem eestätt neljanda Eesti skautide suurlaagri korraldamist tulewal suwel, Eesti Skautide Malewa 20 a. juubelit ja rahwuswahelistest jamboreedest osawõtmist. Peale ametliku osa ja töökoosolekute on kongressi kawas ette nähtud weel rida piduliku ilmega sündmusi, nagu osawõtjate rongkäik lippude ja orkestriga läbi linna, pidulik jumalateenistus Tapa Jakobi kirikus, kinoetendus, kus demonstreeritakse 3. Suurlaagri ja Ameerika skautide filme, pärja asetamine Tapa wabastamise mälestustahwlile Tapa jaamas, kõrgemate külaliste audientz linnawanema juures ning lõpuks aastakoosoleku lõpupidu, mida awaramate peoruumide puudumise tõttu tahetakse korraldada korraga kahes kohas. Nagu esialgsetest andmetest wõib järeldada, on Tapa aastakongressile oodata umbes 500 skauditegelase saabumist.

Valitsejate vahetus Pühajärve turistidekodus.

Pühajärwe turistidekodu ja pargi senine walitseja **E. Toiger** on omal palwel seniselt kohalt lahkunud, et jatkata õppimist ülikoolis. Uueks walitsejaks on nimetatud se-

Pühapäewal awatakse Türi uus piimatalitus.

Awamistalitusest on palutud osa wõtma ka Peaministri asetäitja põllutööminister A. Tupits.

Eelolewal pühapäewal, 18. septembril toimub Türi piimaühingu äsjawalminud uue piimatalituse pidulik awamine ja hoone õnnistamine. Kõrgema külalisena oodatakse kohale Peaministri asetäitjat põllutööminister A. Tupitsat. Teistest külalistest oodatakse kohale ka põllutööministeeriumi põllumajanduseosakonna direktorit Liidakut. Kutsed awamistalitusest osawõtmiseks on saadetud kõigile Järwamaa piimaühinguile ja kohalikele organisatsioonide esindajaile. Uue tööstuse awatalitus toimub tööstuse ruumes algusega kell 2 p. l. Awasõna on piimaühingu juhatuse esimehelt J. Tiirojalt, mille järele peab waimuliku talituse Türi koguduse pastor P. Nõmmik. Ülewaate ehitusest annab Wõiekspordi direktor ja Türi piimaühingu juhatuseliige A. Reinart. Aktusekõne peab Ühistegewuskoja esindaja. Aktusekõnele järgneb külaliste sõnawõtud ja terwitused.

Awamistalitusele järgneb tuletõrjeühingu ruumes ühine kooswiibimine kutsutud külalistele ja ühingu liikmetele.

Freesmasin rööwis tapalasel sõrmed.

Kesknädalal toimetati Rakwere linnahaiglasse Tapa linnast Rooba saeweski tööline Jaan Kaalmann, 44 a. wana, kellel oli ära parema käe kolm sõrme. Kaalmannil oli käsi jäänud freesmasina wahele.

Tapa sõnumeid.

Tapale wanemgaidide rühmitus. Käesolewal nädalal alustas Tapa skaudisõprade seltsi juures tegewust wanemgaidide rühmitus, mille organiseerijaks ja juhiks on prl. Meeta Kaidi. Wanemgaidluse ellukutsumise mõte on kohapeal olnud päewakorral juba mitmel puhul, kuid selle teostamine on wiibinud senini energilise juhi puudumise tõttu. Wastasutatud rühmituse ümber on koondunud esialgu kümmekond tütarlast ja rühma wanemaks on palutud wan. adw. pr. Helmi Kaber.

Üheksale tapalasele awanesid alma materi uksed. Käesolewal nädalal algas õppetöö meie mõlemas akadeemilises õppeasutuses — Tartu ülikooli ja Tallinna tehnikaülikoolis. Kuna nüüd on lõplikult selgunud kõigi uute akadeemia kodanike nimed, siis pole wist ka huwituseta teha ülewaadet sellest, kellele Tapalt awanesid tänawu alma materi uksed. Wõistluseksameil käis tänawu 16 tapalast (milline arw on kahtlemata rekordiline kõigi waremate aastatega wõrreldes) ja sisse sai neist 9 järgmist: õigusteaduskonda — Jaanus Erdmann ja Erich Perendi (Berendsen), filosoofiateaduskonda — Lia Karlo ja Ilmar Talwe, majandusteaduskonda — Leonhard Jaanimägi ja Wambola Salla (Seeger), arstiteaduskonda — Armin-Artemi Wapra ja arstit. rohuteaduse osakonda — Tamara Truuts. Tallinna tehnikaülikoolis käisid wõistluseksamil kaks Tapa gümnaasiumi lõpetajat, kellest sisse pääsis Arwo Stahl — keemia osakonda.

Sokujaht lõppes Tapa jahimeestele saagirohkelt. Tänawune sokulaskmise hooaeg lõppes 14. septembril ja nagu Tapa metskonnast kuulda, on see Tapa jahimeestele olnud õige elaw ja tagajärjerikas. Sokulaskmise lubasid wõeti suwe jooksul wälja üldse 20 ning neist realiseeriti 14.

Türi uudiseid.

Kirna walla mehel warastati Türil jalgratas. Kirna wallas Wirika külas elutsew Johannes Reinaru teatas politseile, et temal on Türil Türi jahimeeste seltsi restorani seina najalt warastatud meesterahwa jalgratas, mille väärtus 125 kr.

Perekonnaseisu teateid. Abiellumiseks on linna perekonnaseisuametis soowi awaldanud Ferdinand Peet ja Wilhelmine Arro.

Kanalisatsioonitorude maandamine algas. Kuna suurem osa reoweekanalisatsiooni-torusid on juba walminud, siis asus linnawalitsus torusid järk-järgult maandama. Kõige esmalt asetatakse maha torud reowete äralaskmise osas jalgpalliplatsi juures.

Rahawargus elukorterist. Koidula tn. 19 elutsew Joosep Üljes awaldas politseile, et temal on lukustatud elukorterist riietekapist warastatud 10 kr. raha. Waras on elukorterisse tunginud walewõtme abil.

Töölised pole weel wastust saanud. Teatawasti esines paberiwabriku töölisnõukogu wabrikuwalitsuse ees palgakõrgenduse nõudmisega. Seni pole aga weel töölisnõukogule wastust saabunud, kuna wastaw otsus tehakse Tallinnas aktsiaseltsi juhatuse koosolekul. Töölisnõukogu on leppinud 1-sendilise palgalisa saamisega.

Punaseristi Türi komitee sai päästepaadi. Punaseristi Türi komitee sai käesolewal nädalal kätte päästepaadi, mis walmistati Saaremaal paadimeister M. Wakrõmi poolt. Päästepaat ühes kohaletoimetamisega läks maksma 150 kr. Teisipäewa õhtul toimus päästepaadiga prowisõidu tegemine. Kohal olid wetelpääštjad ja punaseristi komitee tegelased eesotsas komitee esimehe dr. O. Pihlakaga. Päästepaadi asukohaks jääb suwiti linna supelkoht supelhoone juures. Kuna praegu on juba supelhooaeg läbi, siis asetatt päästepaat talikorterisse supelhoone juurde.

Tapa linnavolikogu oli koos.

Linnawanema ja abilinnawanema palku tõsteti. Kindel kodukord linna wanadekodus.

Eile õhtul toimus esmakordselt peale suvevaheaega Tapa linnavolikogu koosolek, millest wõttis osa 8 volinikku. Kuna kahte kolmandikku volinike üldarvust koos polnud, saadi otsustada ainult osa päevakorrapunkte; lisaeelarve nr. 2 vastuvõtmine ning uue keskkoolimaja ehitamiseks ajutise laenu tegemise küsimus lükati edasi. Koosolekut juhatas linnavanem J. Maidre.

Linna 1937.-38. a. kulude ja tulude aruanne, mis tasakaalustatud 198.705,80 kroonil, ülejäägiga 6563,87 kr., võeti vastu valelusteta. Linna vanadekodu jaoks võeti vastu linnavalitsuse poolt koostatud kodukord, milles ära määratud vanadekodu juhataja, keetja, koristaja ning kojamehe ülesanded ja piiritletud kodu sisemine kord. Korra säilitamise otstarbel on kodukorraga muuseas antud kodujuhatajale õigus kodukorra rikkujaid ning juhataja korraldustele vastutõrkujaid hoolealuseid karistada distsiplinaarkorras noomitusega, kartseri panemisega kuni 3-e päevani ja asutuse ruumest lahkumise ärakeelamisega kuni 2 nädalat.

Ernst Mus'l, Friedrich Kruusmaa, Aleks. Merimäe, Alide Kopti ja Joh. Tüütsi kaebused linnavalitsuse otsuse peale 1938. a. kogukonnamaksu määramises jäeti tagajärjeta. Lõbustusmaksust vabastati Kadrina haridusseltsi poolt Tapal 26. mail s. a. korraldatud kontsert. Paul Erna palve, tema reklaam-ärisildi maksu hilinemist trahvida hariliku protsendiga, lükati tagasi. Tapa kinole määrati lõbustusmaksu 1939. a. peale 750 kr. Linna planeerimise kava otsustati muuta Ülesõidu tän. osas nii, et tänava laius jääks 14,5 mtr. enne ettenähtud 27 mtr. asemel.

Päevakorra viimaseks punktiks oli linnavalitsuse liikmete palkade reguleerimise küsimus, mis päevakorda võetud volinike J. Pari, H. Kaberi, B. Rooba ja O. Lasbergi ettepanekul. Volikogu juhataja kohale asus küsimuse otsustamise ajaks H. Kaber. Arvestades elukalliduse tõusu ja linnavalitsuse liikmete töökoorma suurenemist, otsustati üksmeelselt tõsta linnavanema palka 140 kroonilt 180 kr. peale ja abilinnavanema palka 100 kroonilt 120 kr. peale kuus.

Järwa maanoorte hoogtööd.

Kanakaswatus ja heinaseeme talwises tegemuskawas esirinda.

Warsti algab organisatsioonides jällegi loengute ja kursuste hooaeg. Et need õnnestuksid ning annaksid soovitud tagajärgi, peawad juhid juba aegsasti sellele mõtlema ja eeltöödele asuma.

Maanoorteringides ulatuslikemaks paisuwad eelolewal hooajal kahtlematult kanakaswatuse kursused.

Kuna kanamunad eksportkaubana küllaltki nimetamiswäärse koha omawad ja meil niipalju mune pole pakkuda, kuipalju wälisturud nõuawad, siis on maanoored kanakaswatuse walinud üheks hoogtööks. On ju kanakaswatus ka noorematele jõukohane.

Hoog- ja propagandatöö edukaks läbiwiimiseks on Järwa Maanoorte Ühendus otsustanud korraldada eelolewal sügisel ja talwel igas konwendis wähemalt 1—2 suuremaulatuslikku kanakaswatuse kursust. Sealjuures kursused ei piirdu ainult teoreetiliste teadmiste õpetamisega, waid kõiki töid teostatakse samas ka praktiliselt. Ühtlasi walmistab iga kursuslane kursusel täieliku kanala sisustuse. Nii on igal kursuse lõpetanud peale teadmiste weel koju wiia kanala tarbed. Ja et nendele noortele aidatakse weel soetada tõulinde, siis saame talwe jooksul juurde suure hulga teadlikke kanapidajaid.

Loomulikult ei piirdu kursustel käinud noored ainuüksi endi kanalatega, waid nemad moodustawad n. n. tõulinnu punktid, kust lewitatakse oma ümbruskonda head kanamaterjali ja saadakse juhatusi kanapidamises.

Teise hoogtööna alustawad maanoored heinaseemnekaswatust.

Kui kanamunad on meil eksportkaubana tuntud ja seda samas suunas weel laiendadagi püütakse, siis heinaseemnega ilmneb koguni wastupidine nähe. — Uudismaaharimise elawnemisega on heinaseemne tarwitus järjest suurenenud ja sellega ka wastawa materjali tisfewedu, kuna meil heinaseemet wähe kaswatatakse. Ometi oleks see meie oludes hästi läbiwiidaw ja koguni wäga tasuw. Isegi eksporditwõimalused on olemas.

Ka heinaseemne kaswatus on noorte kohane ja peale wastawate kursuste ja tarbeabinõude, nagu harimis-, küllwamis- ja koristamisriistade walmistamise asuwad maanoored sellegi töö kallale. Kõik seemned, mis jääwad noortel oma tarwidusest üle, realiseerib Põllutöökoda.

Nii tahawad maanoored kodumaa jõukusele omagi tööga wäärilist lisa tuua.

E. R.

Weel kord Paidest wanametalli.

Ülesandmistega palutakse pöörduda linnawalitsusse 21. septembrini.

Wanametalli kogumise aktsiooni lõppjärk on ukse ees. Paidest on seni saadetud wanametalli üle 40.000 kilo, kuna 1. järgu normiks on aga 50.000 kilo. Puuduwa osa kokkusaamine ei tohiks walmistada erilisi raskusi ning täiendawast wanametalli kogumisest on huwitatud ka need isikud ise, kellel olemas wäiksemad kui 1. järgu märgid. Praegu on neil wõimalus annetusi täiendada ja seega tõsta märgi järku.

Komitee on otsustanud korraldada Paides wanametalli kogumist eelolewal nädalal. Et töö oleks kergem, siis palub komitee käesolewaga kõiki Paide kodanikke, kellel leidub weel wanametalli, teatada selle asukoht ja hulk linnawalitsusse hiljemalt 21. septembriks, kuna juba järgmisel päewal algab wastuwõtt ja ärasaatmine.

Ühel ajal sellega tahaks aga ka koputada weel kord südamele noortele, et nad ei keelaks oma jõudu ja tahet seesuguseks ülitähtsaks aktsiooniks, nagu seda on kõnesolew. Ei tohi unustada, et see töö tehakse riigikaitse huwides. Kuiwõrd tähtis on aga riigikaitse küsimus silmapilgul, selle juures ei ole põhjust pikemalt peatuda. Noored teenisid eelmisel kogumisel tõsist kiitust — tahaks loota, et samasugune on olukord ka seekord.

Laskurring Paide gümnaasiumisse.

Korraldatakse treeningõhtuid ja pannakse wälja isegi rändauhindu.

Kuna Paide gümn. ja keskkooli õpilaspere juba aastaid laskespordi wastu elawat huwi tunneb ja waremail aastail seda riigikaitseõpetaja härra Liiwiku lahkel wastutulekul peale õppetöödki harrastas, siis tänawu on otsustatud töö soodustamiseks ja üldise lasketaseme tõstmiseks moodustada iseseisew ring, nn. „Laskurring", mis oma liikmetele wõimaldaks pidewat treeningut.

Nii toimuski kooli ruumes neljapäewal, 14. septembril, ringi asutamiskoosolek. Koosoleku awas õpil. A. Haasma, kes waliti ka koosoleku juhatajaks. Ringi esimeheks waliti samuti A. Haasma, abiesimeheks L. Prees, kirjatoimetajaks R. Toomsalu ja warahoidjaks G. Sääsk. Järgnewalt esitas ringiwanem leitnant Liiwik ringi tegewuskawa. Korraldatakse pidewalt treeningõhtuid, samuti omawaheliši wõistlusi, kus pannakse ergutusena wälja ka rändauhinnad.

Rewideeriti Paide postkontorit.

9. ja 10. septembril rewideeris Riigikontrolli teedeosakonna wanem rewidendi abi K. Mölder Paide postkontori asjaajamist, milline leiti olewat igati korras.

Draamateater tuleb kahe lawastusega.

Lähemal ajal on oodata Järwamaale wälisteatrite truppe, kes siin annawad rea etendusi. Nii tuleb Eesti Draamateater juba lähemal ajal, andes muide Paides etendusi 26. septembril ja 14. oktoobril. Kawas on „Talupoegade kuningas (Erich 14.)" ja „Onn algab homme". Weel käesolewal kuul on oodata Järwamaale ka „Ugala" teatrit, kellelt tahetakse reas uutes kohtades näha „Juuraku Huldat". Paidesse tuleb „Ugala" jälle oktoobrikuu lõpul, millise tükiga aga, see on weel lahtine.

„Empire Tiwoli" Türil.

15.—19. septembrini peatub Türil paljude uute lõbustuste ja mängudega „Empire Tiwoli" suur ratas-karussell. Eriliit tähelepanu wäärib see, et esineb terwelt 16 dressuurkoera, kelle wõimed on kujutlematud ja haruldaselt mitmekesised. Lähemalt kawa kohta meie tänases lehes kuulutuste osas. Lõbustuskoht on awatud pühapäewal kogu päewa, äripäewadel kuulutuses ettenähtud aegadel.

„Empire" Tiwoli, Türil. turuplatsil

15.—19. sept. s. a. Palju uusi lõbustusi ja mänge.

Suur ratas-karussell

Koerte-tsirkus. Rila Salomonski tsirkuseatraktsioon.

Koerad:

1. Turnijad.
2. Paraad.
3. Hüppajad.
4. Akrobaadid.
5. Ekvilibristid.
6. Salto-mortalistid.
7. Ratsanikud.
8. Hobused.
9. Tantsijad.
10. Koerte lõbustusmänge ahvi juhatusel.
11. „Ronijad tuletõrjujad".
12. Surmahüpped.
13. Matemaatikud.
14. Otsib publiku soovil kätte iga riigi lipu.
15. Koerte elav kiik.
16. Elav karussell ja palju teisi trikke.

Igal õhtul raadiokontsert ja tantsumuusika.

Tivoli on avatud äripäeviti kell 6 õhtul ja pühap. kell 12 päeval. Koerte-teatri algus ärip. kell 7 ja 8.30 õhtul. Pühapäeval etendused vahetpidamata.

KINO „KALEV" TAPAL

Reede, 16.—19. septembrini.

Trude Marlen, Christl Mardayn ja Willy Eichberger. haarawate fündmuste ja ekstrawagantsete läbielamuste filmis

„Romanss"

See omapärane film köidab teid algusest lõpuni oma ainulaadse sisu ja sügawalt läbimõeldud mänguga.

2. Dick ja Doff wõrratus naljafilmis

„Teekond metsikusse läände"

3. E. Kultuurfilm.

Algus: äripäewadel kell 20, pühap. kell 16, 18.30 ja 21, esmaspäewal kell 19.

Teatan oma lugupeetud ostjaskonnale, et olen oma äritegewuse **Tapal, Suurtnrg 1 ajutiselt likwideerinud.**

Järelmaksu arweid palun nüüd õiendada

***K. Noormets'a* riidekaupluses,**

Tapal, Pikk tn. 14.

Samas müügil ka kaubad, mida müüsin warem.

Ühtlasi awaldan tänu kõigile kauba tarwitajaile, kes minu äri on külastanud 5-el äritegewuse aastal.

Austawalt:

H. Noormets.

Praegu on sobiwam aeg

kangaste värwimisele toomiseks,

et tagada tellimiste kiiret täitmist.

Samuti on praegu wiimane aeg

lasta wilte walmistada,

kuna hiljem tuleb tööstuse ülekoormatuse tõttu töö walmimise peale kauemini oodata. **Tellimiste suur juurdekasw kinnitab meie töö headust!**

Kaupluses suur walik uusi, moodsate mustritega

tapeete.

F-ma „AMBOS"

Tapal, Lai tän. 7, telefon 32.

Kübara- ja pudukauplus

O. Raun-Vo'mer

Paides, Pikk t. 2 (Kõwa majas).

Kohal wiimased sügiskübarad. Linna- ja maakoolidele wormimütsid. Pudu- ja moekaubad. Kunstlilled saadawal ja walmistamine kohapeal.

Vanade kübarate vormimine

Hinnad mõõdukad. Kohal uus tööjõud Tallinnast.

Daamid,

külastage äsja awatud

kübaraääri.

Miiügil sügishooajaks moodsaid wiltkübaraid. Wanade kübarate ümberwormimine.

L. Ermann.

Paide, Turg 19.

Vajatakse agente,

kes on tuttawad raadiomüügi alaga. Kaubelda kohapeal, Paides, W. Rakfeldt'i raadioäris.

Ostan pruugitud höövlipinke,

rihtplate ühes paksusega. Teated hinna ja suurusega „Järwa Teataja" abitalitusele, Tapa ühispangas.

Tapale vajatakse

kohe korralikku

majateenijat.

Kaubelda adw. P. Lainetwool, Tapa, Kesk tän. 5.

Vajatakse tallu

naisteenijat.

Teatada ja kaubelda J.-Jaanis 21. sept. s. a. Parti pagariäris.

Kaduma läinud

walge wäiklane

emane koer.

Rihm kaelas tähtedega W. L. nr. 5, 1934. a. Palutakse teatada Tori algkooli teenijale. Telef. Türi 18-b.

Kui olete unustanud siis uuendage weel täna

Järwa Teataja

tellimine

15. septembrist

Särewere walla wabatahtliku tuletõrjeühingu

asjalise loterii võitude nimekiri.

Loositud 4. sept. 1938. a.

Wõit nr.	1	— pilet nr.	118
„	2	— „	981
„	3	— „	881
„	4	— „	992
„	5	— „	686
„	6	— „	599
„	7	— „	941
„	8	— „	895
„	9	— „	672
„	10	— „	330

Juhatus.

A.-ü. „Ühiselu" trükk, Tallinnas.